

FORVALTNINGSREVISJONS-
RAPPORT 1-2025

IVARETAKELSE AV
SAMFUNNSANSVAR I
ANSKAFFELSER

UTARBEIDET FOR
KONTROLLUTVALGET I
KOMMUNENE GRAN,
JEVNAKER OG LUNNER

INNLANDET REVISJON IKS

29. januar 2025
2025-AHJ/KL

FORORD

Denne rapporten er et resultat av forvaltningsrevisjonsprosjektet *Anskaffelser i Hadeland – ivaretagelse av samfunnsansvar* som er gjennomført på oppdrag av kontrollutvalgen i Lunner, Gran og Jevnaker kommune.

Kontrollutvalget i Lunner kommune vedtok 15. mars 2023 å be om en foranalyse om samfunnsansvar i anskaffelser. Foranalysen ble lagt fram for kontrollutvalget 6. september 2023, sak 46/2023, som vedtok å bestille forvaltningsrevisjonsprosjektet. Det ble samtidig vedtatt at kontrollutvalgene i Gran og Jevnaker skulle inviteres til å delta i prosjektet. Saken ble behandlet av kontrollutvalget i Jevnaker 21. september 2023, sak 54/2023, og i Gran 6. oktober 2023, sak 53/2023. Begge sluttet seg til prosjektet.

Utarbeidet prosjektplan med forslag til tre problemstillinger ble lagt fram for kontrollutvalget i Gran 22. mars 2024, i Lunner 7. mai 2024 og i Jevnaker 6. juni 2024. Under behandlingen vedtok kontrollutvalget i Jevnaker at endringer i regelverket for offentlige anskaffelser innenfor seriøst arbeidsliv, klima og miljø, gjeldende fra 1. januar 2024, forventes omtalt i forvaltningsrevisjonsrapporten.

Revisjonen har vurdert under vegg i arbeidet hvorvidt det skal utarbeides én rapport til hver av de tre kommunene eller én felles rapport. Vår vurdering er at én felles rapport er mest hensiktsmessig.

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave som innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak, jf. kommuneloven § 23-3.

På grunn av endringer i bemanning ble prosjektet igangsatt senere enn forutsatt. Prosjektarbeidet ble i hovedsak utført i perioden september 2024 – januar 2025 av forvaltningsrevisor Anne Hjelmstadstuen Jorde og Kristian Lein, med sistnevnte som oppdragsansvarlig. Fagansvarlig for forvaltningsrevisjon, Anne Live Jensvoll har kvalitetssikret rapporten.

Utkast til rapport er sendt kommunedirektøren i de tre kommunene til uttalelse. Mottatte høringssvar er vedlagt rapporten.

Tilbakemeldinger på fakta fra Innkjøpssamarbeidet for Hadeland (ISH) og Gran kommune er innarbeidet i rapporten. Dette gjelder bruk av ESDP-skjema, jf side 20, side 27 og side 48, og standard avtalevilkår med menneskerettighetskrav, jf side 21. Endringene i fakta medfører ikke endringer i konklusjoner og anbefalinger.

Lillehammer, 29. januar 2025.

Kristian Lein

Oppdragsansvarlig revisor

Anne Hjelmstadstuen Jorde
Prosjektansvarlig revisor

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	2
SAMMENDRAG	4
1 INNLEDNING.....	8
1.1 KONTROLLUTVALGETS BESTILLING	8
1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER.....	9
1.3 KILDER FOR REVISJONSKRITERIER	9
1.4 AVGRENSNING.....	10
1.5 INNKJØP I HADELANDSKOMMUNENE.....	10
1.6 ANSKAFFELESREGLEVERKET OG TERSKELVERDIER	11
2 METODE	12
2.1 VALG AV METODER	12
2.2 KVALITETSSIKRING – RELEVANS OG PÅLITELIGHET	14
3 SOSIALE HENSYN.....	15
3.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER	15
3.2 FAKTABESKRIVELSE.....	19
3.3 REVISJONENS VURDERINGER	27
4 KLIMA- OG MILJØKRAV	31
4.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER	31
4.2 FAKTABESKRIVELSE.....	34
4.3 REVISJONENS VURDERINGER	39
5 KONTRAKTSOPPFØLGING	41
5.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER.....	41
5.2 FAKTABESKRIVELSE.....	42
5.3 REVISJONENS VURDERINGER	46
6 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER	48
6.1 KONKLUSJONER	48
6.2 ANBEFALINGER	50
REFERANSER	51
VEDLEGG 1 TABELLOVERSIKT UTVALGTE ANSKAFFELSER	52
VEDLEGG 2 HØRINGSUTTALELSER	60
1. UTTAELSE fra KOMMUNEDIREKTØREN I LUNNER KOMMUNE.....	60
2. UTTAELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN I GRAN KOMMUNE	63
3. UTTAELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN I JEVNAKER KOMMUNE	67
4. UTTAELSE FRA ISH	69

SAMMENDRAG

Denne rapporten er et resultat av en forvaltningsrevisjon som er gjennomført på oppdrag fra kontrollutvalgene i Gran, Jevnaker og Lunner kommune. De tre kommunene har etablerte felles innkjøpsordning som et administrativt vertskommunesamarbeid med Gran som vertskommune.

Formål og problemstillinger

Formålet med revisjonsprosjektet har vært å undersøke Hadelandskommunene sin anskaffelsespraksis, med hensyn til om arbeidet med å identifisere og avvise useriøse leverandører er tilfredsstillende, og i hvilken grad det er etablert en anskaffelsespraksis som ivaretar miljø og sosiale hensyn.

Revisjonens innhold er avgrenset ved at det er utarbeidet tre problemstillinger:

1. Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?
2. Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?
3. I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp med hensyn til de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn?

Revisjonskriterier

I forvaltningsrevisjon benytter vi revisjonskriterier. Hensikten med revisjonskriterier er å sette opp noen autoritative standarder som vi vurderer kommunenes praksis opp mot. I dette revisjonsprosjektet har vi utledet kriterier fra lov og forskrift om offentlige anskaffelser, forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anskaffelser og nasjonale faglige veiledere fra Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ).

Metode

Revisjonen har gjennomgått anskaffelsesdokumentasjon fra 32 utvalgte anskaffelser i Hadelandskommunene og gjennomført intervju med anskaffelseskoordinator i Innkjøpssamarbeidet i Hadeland (ISH). Vi har innhentet skriftlig svar på spørsmål fra anskaffelseskoordinator og fra økonomisjef og kommunalsjefer i de tre kommunene. De ansvarlige for utforming og oppfølging av utvalgte anskaffelser i de tre kommunene har dessuten besvart skriftlige spørsmål pr e-post.

Konklusjoner

Revisjonens konklusjoner på problemstilling 1, 2 og 3 presenteres i sin helhet her:

Problemstilling 1

- **Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?**

Revisjonens hovedkonklusjon er at Hadelandskommunene i stor grad oppfyller lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis. Konklusjonen gjelder både ISH og de enkelte kommunene.

Undersøkelser viser at ISH har etablert praksis med å foreta en årlig risikovurdering av sine anskaffelser med tanke på risiko for brudd på menneskerettigheter. Tilsvarende risikovurdering gjøres ikke av den enkelte kommune. Det foreligger ikke egne rutiner for å ivareta grunnleggende menneskerettigheter i anskaffelser, men krav om ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden ble inntatt i maler for standard avtalevilkår i løpet av 2024. Disse tilfredsstiller etter revisjonens syn kravet om egnede rutiner for menneskerettigheter.

Hadelandskommunene etterlever i stor grad reglene om å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår i sine anskaffelser, gjennom at det er utarbeidet standardmaler som benyttes både av ISH og de tre kommunene. Revisjonen har funnet noen grad av variasjon i praksisen mellom anskaffelser foretatt av ISH og av den enkelte kommune. Manglende etterlevelse gjelder i kommunene.

Maler for å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår har gjennomgående ikke vært oppdatert etter lovendringene som kom 1. januar 2024, men oppdaterte maler er kommet på plass i løpet av 2024. Ved å gjøre de nye malene kjent for alle som jobber med anskaffelser, og følge opp at disse brukes, ligger det til rette for at Hadelandskommunene vil følge lovbestemte krav for å ivareta lønns- og arbeidsvilkår i sine anskaffelser.

Våre undersøkelser viser at det i stor grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist. Vi ser noe av den samme variasjonen mellom anbudsprosesser foretatt av ISH og anbudsprosesser foretatt av den enkelte kommune, der hoveddelen av manglende undersøkelser gjelder i kommunene.

Problemstilling 2

- **Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?**

Revisjonens hovedkonklusjon er at Hadelandskommunene i ganske betydelig grad oppfyller lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis. Til grunn for konklusjonen legger vi at ISH har god praksis på området, mens de enkelte kommunene viser at det er rom for forbedringer.

Våre undersøkelser viser at ISH har etablert tilfredsstillende praksis når det gjelder å vurdere hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning gjennom årlig risikoanalyse og at det foretas vurdering av miljøbelastning

i forkant av den enkelte konkurranse. Samme systematiske praksis synes ikke å være etablert i den enkelte kommune.

Funn fra vår gjennomgang viser at det er variasjon i bruken av miljøkrav i anskaffelser mellom ISH og den enkelte kommune, der det gjennomgående er stilt miljøkrav i en større andel av anskaffelsene til ISH enn i kommunene. Det er også stilt flere ulike miljøkrav i ISH sine anskaffelser enn i de tre kommunene.

Det er få erfaringer med det nye regelverket som setter større krav til vekting av miljø i anskaffelser. Revisjonen vurderer at de som arbeider med anskaffelser i ISH og Hadelandskommunene gjennomgående har god kjennskap til gjeldende miljøregelverk. Vi har inntrykk av at det er en tydelig holdning til å stille miljøkrav i anskaffelser og at det gjøres bevisste valg av hvilke miljøkrav som vil gi best miljøeffekt i anskaffelsene.

Problemstilling 3

- **I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp med hensyn til de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn?**

Revisjonens hovedkonklusjon er at krav som stilles i anskaffelser for å ivareta sosiale hensyn, klima og miljø i ganske betydelig grad følges opp av Hadelandskommunene. Oppfølgingen er bedre i ISH enn i kommunene, men også i ISH finnes rom for forbedringer, spesielt på miljøområdet.

ISH har utarbeidet rutine for oppfølging av krav til lønns- og arbeidsvilkår i Hadelandskommunene. Revisjonens undersøkelser viser at ISH følger rutinen, mens den ikke er implementert i særlig grad i den enkelte kommune. Arbeidet med å følge opp rutinen i den enkelte kommune er satt på dagsorden i 2024 og det er lagt planer for systematisk arbeid med risikovurderinger og kontrollaktivitet på bakgrunn av risikovurderingene.

Kravet i regelverket om rutine for oppfølging av anskaffelser der det er satt miljøkrav er ikke blitt fulgt opp. Oppfølging av miljøkrav er gjennomgående lite systematisk og risikobasert. ISH har imidlertid etablert praksis med oppfølging av miljøkrav gjennom leverandørmøter. Samme systematiske praksis er ikke etablert i kommunene, men det gjøres noe oppfølging mot leverandører av mer uformell karakter. Vi ser det som positivt at ISH arbeider med å utarbeide en rutine for oppfølging av ulike typer krav i kontrakter, herunder miljøkrav.

Anbefalinger

Med bakgrunn i våre funn og vurderinger har vi formulert noen anbefalinger til Hadelandskommunene som innkjøpere.

For å forbedre arbeidet med å etterleve krav for å ivareta sosiale hensyn bør kommunene

- sørge for at gjeldende malverk, som standardavtaler, er godt kjent for alle som arbeider med anskaffelser både i ISH og de tre kommunene. Dette gjelder spesielt nye bestemmelser for å ivareta sosiale hensyn etter nytt lovverk gjeldende fra 1.1.2024.
- følge opp arbeidet som er satt i gang for å ta i bruk *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår* i alle deler av organisasjonen i den enkelte kommune.

For å forbedre arbeidet med å oppfylle lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø bør kommunene

- etablere rutiner for risikovurdering og systematisk vurdering av miljøbelastning i forkant av anskaffelser i den enkelte kommune.
- i større grad stille klima- og miljøkrav i anskaffelser.

For å forbedre arbeidet med å følge opp kontrakter med hensyn til de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn bør kommunene

- utarbeide rutine for oppfølging av anskaffelser der det er stilt miljøkrav.
- følge opp arbeidet som er satt i gang med å gjøre risikovurderinger, utføre kontroller og rapportere gjennomførte aktiviteter i tråd med *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår*.

Kommunedirektørens uttalelse

Utkast til rapport er sendt kommunedirektøren i Gran, Jevnaker og Lunner kommune, og revisjonens anbefalinger rettes til alle tre kommuner. Forvaltningsrevisjonen omhandler både anskaffelser foretatt av innkjøpssamarbeidet og den enkelte kommune. Kommunedirektørenes uttalelser kan leses i vedlegg 2.

Rapportutkast er også sendt til ISH, uttalelse fra anskaffelseskoordinator er også tatt inn i vedlegg 2.

1 INNLEDNING

1.1 KONTROLLUTVALGETS BESTILLING

Kontrollutvalget i Lunner kommune vedtok 15. mars 2023, i sak 18/2023, følgende:

«Innlandet Revisjon IKS bes om å lage en foranalyse/ prosjektplan for et forvaltningsrevisjonsprosjekt rettet mot følgende tema/områder:

- 1) Avvising av useriøse leverandører: Undersøkelse utført av NTAES viser at 5% av leverandørene til offentlig sektor er straffet, eller har fått reaksjoner. I hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudssprosesser i Lunner kommune for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?
- 2) Kontraktsutforming:
 - a) Klima- og miljøkrav: Hvilke klima- og miljøkrav skal/kan stilles til leverandører av varer og tjenester til kommunen? I hvilken grad tas dette inn i kriteriene for anskaffelsene og blir kravene innarbeidet i kontraktene på tilstrekkelig måte?
 - b) Lønns- og arbeidsvilkår: Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter pålegger kommunen ansvar knyttet til lønns- og arbeidsvilkår før kontraktsinngåelsen og i kontrakten. I hvilken grad tas dette inn i kriteriene for anskaffelsene, og blir kravene innarbeidet i kontraktene på tilstrekkelig måte?
- 3) Oppfølging av kontrakter:

I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp mht. klima- og miljøkrav og krav til lønns- og arbeidsvilkår?

Ved behandlingen av foranalysen/prosjektplanen vil det bli vurdert om en kontroll på området kan egne seg for felles kontroll i regionen ved et samarbeid mellom kontrollutvalgene i Gran, Lunner og Jevnaker, med bakgrunn i at de tre kommunene har felles innkjøpssamarbeid.»

Foranalysen/prosjektplanen ble lagt frem for kontrollutvalget i Lunner i 6. september 2023, sak 46/2023. Prosjektet ble bestilt, og det ble vedtatt at kontrollutvalgene i Gran og Jevnaker skulle inviteres til å delta i prosjektet. Saken ble behandlet av kontrollutvalget i Jevnaker 21. september, sak 54/2023, og i Gran 6. oktober, sak 53/2023. Begge sluttet seg til prosjektet, og revisjonen har på bakgrunn av det utarbeidet en justert prosjektplan.

I møte 6. juni 2024, sak 33/2024, vedtok kontrollutvalget i Jevnaker kommune følgende punkt 2:

«Kontrollutvalget er orientert om at det fra 01.01.2024 er gjort endringer i regelverket for offentlige anskaffelser innenfor bl.a. klima- og miljøkrav og seriøst arbeidsliv. Det forventes at forvaltningsrevisjonen omtaler disse forholdene i sluttrapporten, og at man så langt det er mulig, også tar stikkprøver av anskaffelser i 2024 for å teste om nye lovkrav er etterlevd.»

1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Formålet med revisjonsprosjektet har vært å undersøke Hadelandskommunene sin anskaffelsespraksis, med hensyn til om arbeidet med å identifisere og avvise useriøse leverandører er tilfredsstillende, og i hvilken grad det er etablert en anskaffelsespraksis som ivaretar miljø og sosiale hensyn.

Vi har formulert følgende problemstillinger:

1. Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?
2. Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?
3. I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn?

Problemstilling 1 dreier seg om hvorvidt kommunene ivaretar sosiale hensyn i innkjøpene de gjør. Basert på måten regelverket for offentlige anskaffelser er utformet, samt det som etter hvert har blitt en forholdsvis etablert tenkemåte innen miljø-, sosiale- og forretningsetiske forhold (ESG), har vi utvidet den delen av bestillingen som gjelder lønns- og arbeidsvilkår (punkt 2 b) til å gjelde «sosiale hensyn». I sosiale hensyn ligger både lønns- og arbeidsforhold og grunnleggende menneskerettigheter.

Under denne problemstillingen vil vi undersøke om kommunene oppfyller kravene som knytter seg til sosialt ansvar, herunder hvorvidt det foretas undersøkelser og vurderinger som sikrer at useriøse leverandører avvises. Problemstillingen ivaretar første og deler av andre punkt i bestillingen.

Problemstilling 2 omhandler hvorvidt kommunene oppfyller lovkrav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis. Dette er ment å følge opp deler av punktet om kontraktsutforming i bestillingen.

Problemstilling 3 følger opp det tredje punktet i bestillingen.

1.3 KILDER FOR REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriteriene er grunnlaget for revisjonens vurderinger. Revisjonskriterier skal utledes fra autoritative eller anerkjente kilder. Dette kan være lovbestemmelser, forskrifter, kommunale retningslinjer, kommunale vedtak, faglige standarder mv., som sier noe om hvordan virksomheten skal eller bør drives. Revisjonskriteriene skal være relevante, konkrete og i samsvar med kravene som gjelder innenfor den aktuelle tidsperioden.

Vi har i hovedsak benyttet følgende kilder for revisjonskriterier:

- Lov og forskrift om offentlige anskaffelser
- Veileder til reglene om offentlige anskaffelser, utarbeidet av Nærings- og fiskeridepartementet (2017)
- Forskrift om arbeidsvilkår i offentlige kontrakter
- Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) sine veiledninger på nettsiden om offentlige anskaffelser

1.4 AVGRENSNING

Vi har i denne rapporten undersøkt et utvalg anskaffelser og sett på hvordan Hadelandskommunene har håndtert sitt samfunnsansvar i disse. Utvalget er både avgrenset i tid og verdi. Hvilke anskaffelser vi har sett på, vil framgå av kapittel 2.1.1. Vi har ikke undersøkt hvordan anskaffelsene ellers er gjennomført, og heller ikke hvordan kommunene foretar andre innkjøp som ikke omfattes av utvalget.

1.5 INNKJØP I HADELANDSKOMMUNENE

Kommunene på Hadeland kjøper årlig varer og tjenester for ca. 760 mill. kroner.¹ I grove tall fordeles dette med ca. 48 % i Gran, 32 % i Lunner og 20 % i Jevnaker. Anskaffelsene inngår både i kommunenes driftsutgifter og investeringsutgifter. Innkjøp i drift er typisk materiell til skoler og barnehager, medisinsk utstyr til helse- og omsorgssektoren og ulike drifts- og vedlikeholdstjenester, mens anskaffelser i investering er utgifter til varige eiendeler som har en langsiktig verdi og gir kommunene nytte over tid.

Hadelandskommunene etablerte felles innkjøpsordning i 2005 som et administrativt vertskommunesamarbeid med Gran som vertskommune. Det interkommunale innkjøpssamarbeidet kalles *Innkjøpsordningen for Hadeland* og forkortes ISH. ISH er bemannet med ca. ett årsverk. Det er også etablert *Felles innkjøpsråd* som består av økonomisjefen i Lunner kommune, kommunalsjefen i Jevnaker kommune, økonomisjefen i Gran kommune og anskaffelseskoordinatoren i innkjøpssamarbeidet. I tillegg er det en KGV-gruppe² der alle som jobber med anskaffelser i de tre kommunene deltar.

ISH utfører ca. halvparten av innkjøpene i Hadelandskommunene. I praksis er dette knyttet til innkjøp der alle kommunene har et kontinuerlig behov, og som gjør det viktig med rammeavtaler. Blant annet er det innkjøpssamarbeidet som står for konsulenttjenester, samt håndverkere (elektriker, rørlegger osv.). Det er også innkjøpssamarbeidet som forvalter kontrakter som gjelder matvarer og legemidler og større rammeavtaler for kjøp av varer og tjenester.

Bygge- og anleggsprosjekter er et eksempel på anskaffelser som utføres av den enkelte kommune. Her er innkjøpssamarbeidet kun involvert som rådgiver i forbindelse med anbudsprosessen.

I forvaltningsrevisjonsrapporten brukes begrepet *oppdragsgiver* om den ansvarlige for planlegging, konkurransegjennomføring og oppfølging av anskaffelser. Oppdragsgiver kan være én enkelt kommune, to eller flere av kommunene i samarbeid eller ISH på vegne av kommunene.

¹ Årsrapport ISH for 2023

² Alle oppdragsgivere som er underlagt anskaffelsesregelverket må bruke konkurransegjennomføringsverktøy (KGV) som gir gratis, direkte og ubegrenset elektronisk tilgang til konkurransegrunnlag for anskaffelser over EØS-terskel. Krav om elektronisk kommunikasjon i tilbudsfasen i anskaffelser framgår av anskaffelsesforskriften §§ 22-1 og 22-2.

1.6 ANSKAFFELSESREGLEVERKET OG TERSKELVERDIER

Kommunen som innkjøper er underlagt regelverk for offentlige anskaffelser. Anskaffelsens anslåtte verdi har betydning for hvilke deler av regelverket som må følges. Anskaffelsesregelverket skiller mellom nasjonale terskelverdier og EØS-terskelverdier, som hhv. angir når det er plikt til å kunngjøre nasjonalt og når det er plikt til å kunngjøre i hele EØS-området. EØS-terskelverdiene justeres annet hvert år av Europakommisjonen, som følge av endringer i valutakursene. Gjeldende terskelverdier gjelder for perioden 2024-2026. Det er strengere prosedyrekrav ved anskaffelser over EØS terskelverdi (del 3) enn for anskaffelser som er under terskelverdien. Anskaffelsesloven og -forskriften gjelder når oppdragsgivere inngår vare-, tjeneste- eller bygge- og anleggskontrakter med en anslått verdi som er lik eller overstiger 100 000 kroner ekskl. mva.³

Gjeldende terskelverdier fra 14. mars 2024:

Del 1: Alle anskaffelser med verdi mellom 100 000 kr og 1,3 MNOK ekskl. mva.

Del 2: Kontrakter med verdi mellom 1,3 MNOK og 2,3 MNOK ekskl. mva. for alle unntatt statlige myndigheter. Alle bygge- og anleggskontrakter med en verdi mellom 1,3 og 57,8 MNOK ekskl. mva.

Del 3: Vare- og tjenestekontrakter med verdi som er lik eller overstiger 2,3 MNOK ekskl. mva. for alle andre virksomheter.

Dette er en forenklet oversikt for oppdragsgivere underlagt anskaffelsesforskriften. Det finnes en rekke unntak som kan ha betydning for hvilken del av anskaffelsesregelverket som gjelder. Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter mv. får anvendelse på tildeling av tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter som er lik eller overstiger 2,3 MNOK ekskl. for andre oppdragsgivere, etter denne forskriften gjelder beløpsgrensen på 2,3 MNOK også for bygge- og anleggskontrakter.⁴

³ Anskaffelsesloven § 2 første ledd og anskaffelsesforskriften § 1-1.

⁴ Kilde for hele avsnittet inkl. gjeldende terskelverdier: Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) – <https://anskaffelser.no/avtaler-og-regelverk/terskelverdier-offentlige-anskaffelser>

2 METODE

2.1 VALG AV METODER

Valg av metoder tar utgangspunkt i hvilke problemstillinger som skal undersøkes. I dette prosjektet har vi i hovedsak benyttet dokumentanalyse av et utvalg anskaffelser, kombinert med spørsmål og intervjuer av de som er ansvarlige for kontraktsoppfølging av de utvalgte anskaffelsene.

Problemstilling 1 er undersøkt ved dokumentanalyse av relevante dokumenter knyttet til et utvalg konkrete anskaffelser. Vi har i tillegg forespurt og innhentet relevante retningslinjer og rutinebeskrivelser. Det er gjennomført intervju med anskaffelseskoordinator ISH og vi har sendt spørreskjema til de avtaleansvarlige i kommunene.

Problemstilling 2 har vi undersøkt ved å se på utvalgte anskaffelser med tilhørende dokumentasjon. Også her har vi gjennomført intervju med anskaffelseskoordinator ISH og sendt spørrebrev til ansatte i kommunene som utformer og følger opp avtaler.

I den tredje problemstillingen har vi sett på kommunenes praksis for oppfølging av kontrakter. Dette er undersøkt ved å intervju anskaffelseskoordinator ISH og spørrebrev til de som er ansvarlige for kontraktsoppfølgingen, samt at vi har innhentet dokumentasjon fra kommunens oppfølgingsmøter med leverandører og analysert denne dokumentasjonen.

2.1.1 UTVALGTE ANSKAFFELSER

Vi har bedt om konkurransegrunnlaget for de ti største bygg- og anleggskontraktene i hver av de tre kommunene, samt en oversikt over de 15 største fellesanskaffelsene (både rammeavtaler og enkeltkjøp) som forvaltes av ISH.

Vi ønsket å se på så nye anskaffelser som mulig. Vi tok utgangspunkt i avtaler fra perioden 2020-2023, men i og med at nytt regelverk for sosiale forhold og miljøkrav trådte i kraft 1. januar 2024, ba vi også om en oversikt over de største anskaffelsene som er gjort i hver av kommunene og av ISH i 2024.

Fra utvalget vi fikk har vi vurdert ti anskaffelser gjort av ISH. Alle er rammeavtaler, og halvparten av disse er oppgitt å være vareleveranser og halvparten tjenesteytelser. Ni av anskaffelsene er foretatt i perioden 2021-2023, mens én er gjort i 2024. Alle anskaffelsene fra ISH er over EØS terskelverdi og er gjort etter Del 3 i Lov om offentlige anskaffelser.

Fra Gran kommune har vi sju anskaffelser i utvalget, herav tre rammeavtaler, to tjenesteavtaler og to bygge- og anleggsentrepriser. Fem anskaffelser er fra perioden 2020-2023 og to anskaffelser er lyst ut etter 1. januar 2024. Anskaffelsesoversikten vi fikk fra Gran kommune inneholdt flere anskaffelser som er gjennomført som mini-konkurranser, dvs. konkurranse mellom leverandører kommunen allerede har inngått rammeavtaler med. I mini-konkurranser settes det ikke kvalifikasjonskrav/aktuelle kriterier, og disse anskaffelsene var dermed ikke relevante. Det er tatt med én anskaffelse som er gjennomført som åpen anbudskonkurranse med prekvalifisering. Én anskaffelse i Gran kommune er oppgitt å være under EØS terskelverdi, mens de øvrige seks anskaffelsene er over EØS terskelverdi og er gjennomført etter Del 3 i Lov om offentlige anskaffelser.

Lunner kommune har oppgitt et mindre antall anskaffelser i utgangspunktet, og vi har et utvalg på seks anskaffelser fra kommunen. Dette er tre totalentrepriser fra 2020-2023 og tre enkeltanskaffelser foretatt i 2023 og 2024. På oversikten vi har mottatt fra Lunner inngikk i tillegg to bredbåndsavtaler. Dette var konkurranser gjort av Viken fylkeskommune sammen med et stort antall kommuner i Viken. Vi har vurdert at disse ikke bør være en del av vår undersøkelse. Alle anskaffelsene i Lunner kommune er oppgitt å være under EØS terskelverdi og følger ikke reglene for del 3 i anskaffelsesregelverket.

Fra Jevnaker kommuner har vi et utvalg på ni anskaffelser; to av dem er foretatt etter 1. januar 2024, mens de øvrige sju er fra perioden 2021-2023. Det er tre bygge- og anleggskontrakter og seks enkeltanskaffelser. Alle anskaffelsene fra Jevnaker er oppgitt å være under EØS terskelverdi og følger dermed ikke reglene for Del 3 i anskaffelsesregelverket. Én av bygge- og anleggskontraktene har verdi over 2,3 MNOK og omfattes av Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter.

Samlet sett mener vi at utvalget har god bredde. For anskaffelsene som er oppgitt å være under EØS terskelverdi og ikke er gjennomført etter Del 3 i anskaffelsesregelverket, er det færre lovkrav til anskaffelsesprosedyrene og konkurransegjennomføring. Anskaffelser under EØS terskelverdi omfattes ikke av Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Som følge av dette vil det være noe variasjon i antall anskaffelser som er vurdert under de enkelte revisjonskriteriene. Dette vil bli nærmere omtalt under revisjonskriterier, fakta og vurderinger.

2.1.2 INFORMASJON FRA HADELANDSKOMMUNENE

I gjennomføringen av revisjonsprosjektet har vi vært i kontakt med og fått informasjon fra følgende personer i Hadelandskommunene:

- anskaffelseskordinator i Innkjøpssamarbeidet for Hadeland
- økonomisjef i Gran kommune
- kommunalsjef i Jevnaker kommune
- økonomisjef i Lunner kommune
- avtaleansvarlig for de utvalgte anskaffelsene vi har gjennomgått

Intervju med anskaffelseskordinator er gjennomført i perioden oktober-januar 2025. Intervjuene er referatført og innhold i referat er verifisert. I tillegg til intervjuene har vi innhentet en del informasjon per e-post der vi har sett behov for oppfølgende spørsmål eller å avklare mindre detaljer.

2.1.3 SPØRREBREV

Vi sendte ut et spørrebrev på e-post til alle de avtaleansvarlige for de utvalgte anskaffelsene revisjonen har gjennomgått. Det ble sendt ut til sammen tolv spørrebrev, da samme person i flere tilfeller er ansvarlig for flere anskaffelser⁵. Spørrebrevet inneholdt blant annet spørsmål om hvilke krav som stilles i konkurranser, bruk av rutiner og maler og oppfølging av inngåtte avtaler. ISH fikk et forenklet spørrebrev. Revisjonen mottok ni svar på spørrebrevet. Vi har ikke mottatt svar fra avtaleansvarlige i Lunner, og dette er en svakhet i forhold til å kunne vurdere Lunner kommunes anskaffelsespraksis under noen av kriteriene.

⁵ For én anskaffelse i Jevnaker kommune, som ble hentet inn på et senere tidspunkt, er det ikke sendt spørrebrev.

2.2 KVALITETSSIKRING – RELEVANS OG PÅLITELIGHET

Prosjektet er gjennomført i henhold til RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon som er gjeldende som god kommunal revisjonsskikk fastsatt av NKRF (tidl. Norges kommunerevisorforening). Innlandet Revisjon IKS har et internt kvalitetssikringssystem som er i samsvar med RSK 001.

Datas relevans er knyttet til om undersøkelsen representerer den virkelige situasjonen. Vi mener data som er samlet inn i denne undersøkelsen er egnet til å svare på problemstillingene. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at de opplysninger som framkommer i rapporten nødvendigvis er et utvalg av fakta.

Med pålitelighet menes at data skal være mest mulig presise og nøyaktige. Dette er blant annet ivaretatt ved verifisering av intervjureferater og ved innhenting av uttalelse fra kommunedirektørene på utkast til rapport.

3 SOSIALE HENSYN

Dette kapitlet omhandler problemstilling 1:

1. **Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?**

3.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

3.1.1 MENNESKERETTIGHETER

Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) § 5 første ledd annet punktum forutsetter at oppdragsgiver skal «ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter.» Det går videre frem av bestemmelsens annet ledd at: «Oppdragsgiveren kan stille egnede krav og kriterier knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen.» Bestemmelsene kom inn i loven i 2017.

Konkrete revisjonskriterier:

Vi har utledet følgende revisjonskriterier:

- Oppdragsgiver bør vurdere risiko for brudd på menneskerettigheter innenfor sine avtaleområder.
- Oppdragsgiver bør ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter.

3.1.2 LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Lov om offentlige anskaffelser § 6 hjemler forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. I henhold til bestemmelsens første ledd, kan forskriften pålegge oppdragsgivere å innta «kontraktsvilkår i tjeneste- og bygge- og anleggskontrakter som skal

- a. sikre lønns- og arbeidsvilkår som ikke er dårligere enn det som følger av gjeldende forskrifter om allmenngjorte tariffavtaler eller landsomfattende tariffavtaler for de aktuelle bransjene,
- b. sikre at arbeidsmiljølovens bestemmelser om ansettelser og lønns- og arbeidsvilkår overholdes,
- c. sikre at lov om obligatorisk tjenstepensjon overholdes og
- d. sikre at helse, miljø og sikkerhet ivaretas på den enkelte arbeidsplass.»

Det framgår av formålsparagrafen til forskrift om lønns- og arbeidsvilkår at forskriften skal bidra til at ansatte som utfører tjenester og bygge- og anleggsarbeider for offentlige oppdragsgivere, ikke har dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som følger av gjeldende allmenngjøringsforskrifter eller landsomfattende tariffavtaler.

Forskriftens §§ 5 og 6 setter krav til innholdet i kontraktene. § 5 gjelder *kontraktsklausuler* om lønns- og arbeidsvilkår, og lyder:

«Oppdragsgiver skal i sine kontrakter stille kontraktsvilkår om at ansatte og personer hos leverandører og underleverandører, som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår mv. i samsvar med kravene i § 5a til § 5d.»

Nåværende ordlyd gjelder fra 1. januar 2024. Før hadde den dette innholdet:

«Oppdragsgiver skal i sine kontrakter stille krav om at ansatte hos leverandører og eventuelle underleverandører som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med denne bestemmelse.

På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår er i samsvar med gjeldende forskrifter.

På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje. Med lønns- og arbeidsvilkår menes i denne sammenheng bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.»

Det nye etter lovendringen er at gruppen som omfattes av kravene er utvidet fra «ansatte» til «ansatte og andre». I tillegg er kravene i §§ 5b – 5d nye. Disse inneholder krav til kontraktsvilkår om obligatorisk tjenestepensjon, HMS-kort og informasjonsplikt og språkferdigheter.

Forskriftens § 6 inneholder krav om å innarbeide en kontroll- og sanksjonsmekanisme inn i kontrakten. Også denne er endret fra og med 1. januar 2024. Tidligere hadde den dette innholdet:

«Oppdragsgiver skal i kontrakten kreve at leverandøren og eventuelle underleverandører på forespørsel må dokumentere at krav til lønns- og arbeidsvilkår som nevnt i § 5 er oppfylt.

Oppdragsgiver skal i kontrakten forbeholde seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner, dersom leverandøren eller eventuelle underleverandører ikke etterlever vilkårene i § 5. Sanksjonen skal være egnet til å påvirke leverandøren eller underleverandøren til å oppfylle vilkårene.

Oppdragsgiver skal i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget opplyse om at kontrakten vil inneholde krav om lønns- og arbeidsvilkår, dokumentasjon og sanksjoner i samsvar med denne forskriften»

Fra 1. januar 2024 har bestemmelsen følgende innhold:

«Oppdragsgiver skal i kontrakten kreve at leverandører og underleverandører på forespørsel må dokumentere at kontraktsvilkår i henhold til § 5a til § 5c er oppfylt.

Oppdragsgiver skal i kontrakten forbeholde seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner, dersom leverandører eller underleverandører ikke etterlever kontraktsvilkår i henhold til § 5a til § 5d eller dokumentasjonsplikten etter § 6 første ledd. Sanksjonen skal være egnet til å påvirke leverandøren eller underleverandøren til å oppfylle vilkårene.

Oppdragsgiver skal i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget opplyse om at kontrakten vil inneholde krav om lønns- og arbeidsvilkår mv. i henhold til § 5a til § 5d, dokumentasjon og sanksjoner i samsvar med denne forskriften»

Revisjonskriterier knyttet til lønns- og arbeidsvilkår for alle anskaffelser av tjenester og bygge- og anleggsarbeider over EØS terskelverdi:

- På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende forskrifter.
- På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje. Med lønns- og arbeidsvilkår menes i denne sammenheng bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.
- Oppdragsgiver skal i kontrakten kreve at leverandøren og eventuelle underleverandører på forespørsel må dokumentere at krav til lønns- og arbeidsvilkår som nevnt i kriteriene over er oppfylt.
- Oppdragsgiver skal i kontrakten forbeholde seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner, dersom leverandøren eller eventuelle underleverandører ikke etterlever krav til lønns- og arbeidsvilkår som nevnt i kriteriene over.

Tillegg: Revisjonskriterier for anskaffelser av tjenester og bygge- og anleggsarbeider over EØS terskelverdi utlyst etter 1.1.2024:

- Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om at *ansatte og personer* hos leverandører og underleverandører, som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår mv. i samsvar med forskriftskravene.
- Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om obligatorisk tjenestepensjon i samsvar med lov om offentlig tjenestepensjon.⁶
- Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om HMS-kort i samsvar med forskrift om HMS-kort på bygge- og anleggsplasser og forskrift om offentlig godkjenning av renholdsvirksomheter og kjøp av renholdstjenester.⁷
- Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om informasjonsplikt og språkferdigheter i samsvar med forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser.⁸

⁶ Får bare anvendelse for kontrakter der leverandøren skal utføre bygge- eller anleggsarbeider eller renholdstjenester som er omfattet av CPV-kode 90910000 (rengjøring), jf. § 4 andre ledd.

⁷ Får bare anvendelse for kontrakter der leverandøren skal utføre bygge- eller anleggsarbeider eller renholdstjenester som er omfattet av CPV-kode 90910000 (rengjøring), jf. § 4 andre ledd.

⁸ Får bare anvendelse for kontrakter der leverandøren skal utføre bygge- eller anleggsarbeider, jf § 4 tredje ledd.

3.1.3 AVVISNING AV USERIØSE LEVERANDØRER

Som et ledd i arbeidet med å forebygge økonomisk kriminalitet inneholder anskaffelsesforskriften bestemmelser som omhandler avvisning av leverandører. Bestemmelsene skal sørge for like konkurransevilkår for leverandørene og sikre at offentlige midler brukes på en fornuftig måte. Avvisningsmulighetene til oppdragsgiver har stor nytteverdi for å sikre like konkurransevilkår. Når lovlydige virksomheter vinner anbud bidrar dette til å forebygge økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet.

Anskaffelsesforskriften § 24-2 inneholder regler for når oppdragsgiveren har plikt («skal») til å avvise leverandører, og når det foreligger en rett («kan») til å avvise leverandører. Oppdragsgiver *skal* avvise en leverandør;

- «når oppdragsgiveren er kjent med at leverandøren ikke har oppfylt sine forpliktelser til å betale skatter, avgifter og trygdeavgifter i den staten han er etablert, eller i Norge, og dette er slått fast ved en rettskraftig dom eller et endelig forvaltningsvedtak, med mindre avvisningen vil være klart uforholdsmessig⁹
- når oppdragsgiver er kjent med at leverandøren er rettskraftig dømt eller har vedtatt et forelegg for følgende straffbare forhold: a) deltakelse i en kriminell organisasjon, b) korrupsjon, c) bedrageri, d) terrorhandlinger eller straffbare handlinger med forbindelse til terroraktivitet, e) hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme, eller f) barnarbeid og andre former for menneskehandel»¹⁰

Det fremgår også av bestemmelsens tredje ledd bokstav c at oppdragsgiveren *kan* avvise en leverandør, med mindre avvisningen vil være uforholdsmessig,

- «når oppdragsgiveren kan dokumentere at leverandøren har begått alvorlige eller gjentatte brudd på bestemmelser om miljø, arbeidsforhold og sosiale forhold som følger av nasjonale regler, EØS-regler, tariffavtaler eller internasjonale avtaler (...).»

Anskaffelsesforskriften § 17-1 omhandler det europeiske egenerklæringsskjemaet (heretter: ESPD). ESPD er et midlertidig bevis for at leverandøren oppfyller kvalifikasjonskravene og eventuelle utvelgelseskriterier, og at det ikke foreligger avvisningsgrunner på grunn av forhold ved leverandøren.¹¹

Anskaffelsesforskriften § 17-1 er plassert i Del 3, og angir dermed krav for anskaffelser over EØS-terskelverdiene. Offentlige oppdragsgivere er forpliktet til å bruke ESPD i alle anskaffelser over EØS terskelverdi. Bruk av ESPD er frivillig for anskaffelser under EØS-terskelverdiene, jf. § 8-10.

Omfanget av oppdragsgivers kontrollplikt er blant annet omtalt i rundskriv, *Veileder til reglene som offentlige anskaffelser*, fra Nærings- og fiskeridepartementet:¹²

Kravet til kontroll innebærer ikke at oppdragsgiveren skal innhente egne dokumentasjonsbevis for alle de forskjellige avvisningsgrunnene. Når det gjelder avvisningsgrunnene vil egenerklæringen i de fleste

⁹ Anskaffelsesforskriften § 24-2, første ledd bokstav b.

¹⁰ Anskaffelsesforskriften § 24-2, andre ledd. Tilsvarende gjelder anskaffelser under EØS terskelverdi jf. § 9-5 andre ledd.

¹¹ [ESPD - europeisk egenerklæringsskjema | Anskaffelser.no](https://anskaffelser.no)

¹² Side 198, Veileder til reglene om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften), Nærings- og fiskeridepartementet.

tilfellene være tilstrekkelig dokumentasjonsbevis i seg selv. For eksempel er det tilstrekkelig at leverandøren erklærer i egenerklæringsskjemaet at han ikke har inngått avtaler med andre leverandører med hensikt å vri konkurransen. Oppdragsgiveren er kun forpliktet til å innhente de dokumentasjonsbevisene som han har etterspurt i anskaffelsesdokumentene. Oppdragsgiveren er imidlertid pålagt å innhente skatteattest for skatt og skatteattest for merverdiavgift for å kontrollere om leverandørene har oppfylt sine forpliktelser til å betale skatter og avgifter, jf. § 7-2.¹³

Dersom den nødvendige informasjonen for å vurdere om kvalifikasjonskravene er oppfylt fremgår av det utfylte egenerklæringsskjemaet, er det ikke nødvendig å innhente dokumentasjonsbevis. Det samme gjelder for utvelgelseskriteriene. På denne måten vil egenerklæringsskjemaet i flere tilfeller kunne fungere som endelig dokumentasjonsbevis.

Konkrete revisjonskriterier:

- Oppdragsgiver skal kreve at den valgte leverandøren leverer skatteattest for merverdiavgift og skatteattest for skatt i anskaffelser som overstiger 500 000 kroner.
- Oppdragsgiver skal avvise en leverandør som er rettskraftig dømt eller har vedtatt et forelegg for følgende straffbare forhold:
 - a) deltakelse i en kriminell organisasjon,
 - b) korrupsjon,
 - c) bedrageri,
 - d) terrorhandlinger eller straffbare handlinger med forbindelse til terroraktivitet,
 - e) hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme, eller
 - f) barnearbeid og andre former for menneskehandel.

3.2 FAKTABESKRIVELSE

3.2.1 MENNESKERETTIGHETER

Hadelandskommunene har vedtatt felles anskaffelsesstrategi. Delmål 4 i strategien er at «*Virksomheten skal vise samfunnsansvar i anskaffelsene.*» Det er formulert et resultatmål om å «*gjennomføre årlig risikoanalyse for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidslivskriminalitet og miljøbelastning for årlig vedtatte større anskaffelser.*»

Ifølge anskaffelsesstrategien for ISH skal det gjennomføres årlig risikoanalyse for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidslivskriminalitet og miljøbelastning. I årsrapporten for ISH 2023 er det en slik risikoanalyse på avtaleområdene for felles rammeavtaler. Kjøp av IKT-utstyr framheves som et område der risikoen for brudd på menneskerettigheter anses som stor.¹⁴ Det heter i årsrapporten at på områdene med stor

¹³ Krav om skatteattest gjelder for anskaffelser som overstiger 500 000 kroner eksl. mva og gjelder bare for norske leverandører jf. anskaffelsesforskriften § 7-2.

¹⁴ Revisjonen har sett på én anskaffelse av IKT-utstyr i vår undersøkelse, og vi ser at det er stilt krav om å hensynta menneskerettigheter i denne anskaffelsen, blant annet gjennom at produksjon skal være iht. ILOs kjernekonvensjoner.

risiko er det viktig med ekstra god avtaleoppfølging, og at det her er oftere samarbeidsmøter enn på andre avtaleområder.

Vi har spurt om det foreligger en mal for risikoanalysen som gjøres. Anskaffelseskoordinator opplyser at slik mal ikke finnes pr. nå. ISH har testet ut en mal fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ), men mener at denne er for omfattende. De ser nå etter andre maler og ønsker å få på plass noen konkrete kriterier som skal vurderes og følges opp.

Av årsrapporten framgår det også at leverandørene i større kontrakter og rammeavtaler alltid må signere på

- egenerklæringer for etiske retningslinjer og
- egenerklæring for lønns- og arbeidsvilkår.

Vi har sett på egenerklæring for etiske retningslinjer som brukes i større kontrakter og rammeavtaler. Ved bruk av egenerklæringen signerer leverandøren på å ikke kjenne til at virksomheten har begått *«alvorlige brudd på etiske krav i bransjen de siste tre år. Dette inkluderer, men er ikke begrenset til, brudd på regler om arbeidsmiljø, forurensningslov og straffelov. Videre bekrefter vi at vi ikke har vært involvert i noen form for forsøk på bestikkelser, korrupsjon, tilbud om utilbørlige fordeler til tjenestemenn, bedrageri eller hvitvasking av penger.»* Egenerklæringen omfatter også underleverandører som skal utføre en vesentlig del av arbeidet knyttet til kontrakten.

I det elektroniske konkurranseverktøyet som er tatt i bruk av ISH og de tre Hadelandskommunene benyttes egenerklæringsskjema (ESPD), der leverandøren blir stilt spørsmål om brudd på menneskerettigheter. Gjennom ESPD skjemaet må leverandøren bekrefte å ikke være involvert i barnearbeid og andre former for menneskehandel, terrorvirksomhet med mer for å kunne delta i anbudskonkurransen. ESPD skjemaet skal benyttes i konkurranser over EØS terskelverdi, under terskelverdi er det valgfritt. Skjemaet er benyttet i flere av anskaffelsene som revisjonen har sett på.

For anskaffelser foretatt før februar 2024 forelå det ikke andre rutiner enn ESPD skjema og egenerklæring for etiske retningslinjer for å fremme grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser i Hadelandskommunene.

I februar 2024 ble menneskerettighetskrav tatt inn i maler for standard avtalevilkår. Dette er maler som ISH har utarbeidet for å ivareta ulike lovkrav i anskaffelser, og malene brukes både av ISH og av de tre kommunene. Tidligere var det fire ulike maler; kjøp av varer over og under EØS terskelverdi, og kjøp av tjenester over og under EØS terskelverdi. Malene ble oppdatert og slått sammen til to maler i februar 2024. Dette er *Standard avtalevilkår for kommunens kjøp av varer* og *Standard avtalevilkår for kommunens kjøp av tjenester*.

I malene er det inntatt et eget kapittel om menneskerettigheter: *Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden*. Det framgår av malene at kontraktsvilkåret bygger på FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Ved bruk av

denne malen stilles det som kontraktsvilkår at leverandøren, og ev. underleverandører, under hele kontraktsperioden skal overholde følgende¹⁵:

- ILOs kjernekonvensjon om tvangsarbeid, barnearbeid, diskriminering, fagforeningsrettigheter og retten til kollektive forhandlinger: nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 og 182.
- Der hvor konvensjon 87 og 98 er begrenset ved nasjonal lov skal arbeidsgiveren legge til rette for, og ikke hindre alternative mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.
- FNs barnekonvensjon, artikkel 32.
- Arbeidsmiljølovgivningen i produksjonsland. Av særlig relevante forhold fremheves
 - o Lønns- og arbeidstidsbestemmelser
 - o Helse, miljø og sikkerhet
 - o Regulære ansettelsesforhold, inklusive arbeidskontrakter
 - o Lovfestede forsikringer og sosiale ordninger

Videre inneholder malen krav til leverandør om å utarbeide rutiner for aktsomhetsvurderinger, herunder rutiner for å utføre regelmessige risikoanalyser i egen virksomhet og i leverandørkjeden, rutiner for tiltak leverandøren vil iverksette for å stanse eller forebygge skade på de omtalte konvensjonene og rutiner for å overvåke tiltak.

Revisjonen har funnet at den oppdaterte versjonen av standard kontraktsvilkår med menneskerettighetskrav er benyttet i én av anskaffelsene som er gjort i 2024. Dette er en anskaffelse gjort av Jevnaker kommune. Vi får opplyst fra anskaffelseskordinator at de oppdaterte kontraktsvilkårene er brukt i flere anskaffelser som er gjort i 2024.

3.2.2 LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Revisjonen har gjennomgått følgende dokumenter fra ISH som omtaler sosiale forhold i anskaffelser:

Anskaffelsesstrategi for innkjøpssamarbeidet for Hadeland

Delmål 4 i anskaffelsesstrategien til Hadelandskommunene sier at virksomheten skal vise samfunnsansvar i anskaffelser, og at anskaffelsene skal bidra til å påvirke arbeidsforhold. Av tiltak framgår blant annet

- å rette ekstra innsats mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet i anskaffelser hvor risikoen for dette vurderes som høy.
- å legge Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) sine ti strategiske grep og råd til grunn i aktuelle anskaffelser, i tillegg til gjeldende lovkrav.

Felles innkjøpsrutine for innkjøpssamarbeidet på Hadeland

Hadelandskommunene har vedtatt en felles innkjøpsrutine for innkjøpssamarbeidet av 19. april 2021. Denne ble oppdatert 12. mars 2024, men vi forholder oss hovedsakelig til den første versjonen siden denne var gjeldende for hovedtyngden av perioden vi undersøker. I innkjøpsrutinen heter det i kapittel 5, Samfunnsansvar, miljø og omdømme, at «kommunene har som mål å ivareta miljø og samfunnsansvar i sine anskaffelser.» Det henvises til anskaffelsesstrategien som «inneholder generelle krav når det gjelder samfunnsansvar, herunder aktuelle tema som universell utforming, forebygging av arbeidslivskriminalitet og sosial dumping, samt krav om lærlinger.»

¹⁵ ISH: Kommunens standard avtalevilkår for kjøp av varer, av 26.2.2024, side 10-12. Kommunens standard avtalevilkår for kjøp av tjenester, av 26.2.2024, side 11-12.

Videre vises det til krav og kriterier for miljø og sosialt ansvar, og dokumentasjon av kravene i Kriterieveiviseren på difi.no.

Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår

Innkjøpssamarbeidet har etablert egen rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår. Rutinen slår fast at det er rådmannen som har overordnet ansvar for å påse at rutinen blir fulgt og at krav til lønns- og arbeidsvilkår ivaretas i kommunens anskaffelser. Rutinen slår videre fast at det er den enkelte leder i kommunen som har ansvar for å innta kravet til lønns- og arbeidsvilkår i relevante kontrakter. Difis maler og verktøy for å motvirke brudd på krav til lønns- og arbeidsvilkår skal brukes i relevante anskaffelser.

Krav til lønns- og arbeidsvilkår i undersøkte anskaffelser

Anskaffelseskordinator opplyser at både ISH og de tre kommunene benytter seg av maler fra DFØ og at *Egenerklæring om lønns- og arbeidsvilkår* er en mal som brukes i mange konkurranser. Egenerklæringen forplikter leverandør til å sørge for at ansatte hos leverandøren, og eventuelle underleverandører som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har følgende lønns- og arbeidsvilkår;

- På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale lønns- og arbeidsvilkår som er i samsvar med gjeldende forskrifter
- På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje.

Dette gjelder også for arbeid som skal utføres i utlandet. Videre sier erklæringen at leverandøren er kjent med at oppdragsgiver kan kreve dokumentasjon på at lønns- og arbeidsvilkårene oppfylles, at oppdragsgiver forbeholder seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner og at oppdragsgiver kan gjennomføre nødvendig kontroll av om kravene til lønns- og arbeidsvilkår overholdes.

Av de 32 anskaffelsene vi har sett på, omfattes 15 av forskriften om lønns- og arbeidsvilkår. Vi har gjennomgått de 15 anskaffelsene og undersøkt om de fire kriteriene er ivaretatt. Gjennomgangen er oppsummert i tabell 1 a) Lønns- og arbeidsvilkår i Vedlegg 1. Vilkårene kan være oppfylt gjennom bruk av egenerklæring om lønns- og arbeidsvilkår (mal fra DFØ), gjennom bruk av standard kontraktsvilkår (mal utarbeidet av ISH), krav inntatt som kontraktsvilkår eller krav inntatt i avtalen på annen måte.

ISH anser at signert egenerklæring etter mal fra DFØ ivaretar standard kontraktskrav for lønns- og arbeidsvilkår.¹⁶ Av de 15 anskaffelsene vi har sett på er egenerklæring for lønns- og arbeidsvilkår benyttet i tre anskaffelser. I én anskaffelse som Hadelandskommunene har gjort sammen med tre kommuner i Buskerud er det benyttet standard avtalevilkår for Kongsbergregionen, som også dekker de kravene for lønns- og arbeidsvilkår vi ser på.

ISH har utarbeidet maler med standard kontraktsvilkår til bruk i anskaffelser. Fram til februar 2024 var det fire varianter av standard kontraktsvilkår: kjøp av tjenester over og under EØS terskelverdi og kjøp av varer over og under EØS terskelverdi. Standard kontraktsvilkår for kjøp av tjenester over EØS terskelverdi inneholder

¹⁶ Før lovendringene 1.1.2024.

kontraktskrav som dekker alle kriteriene for lønns- og arbeidsvilkår vi har sett på.¹⁷ Vi har funnet at standard kontraktsvilkår for kjøp av tjenester over EØS terskelverdi er benyttet i fire anskaffelser.

I seks av anskaffelsene er krav til lønns- og arbeidsvilkår inntatt direkte i kontraktsvilkårene. Av disse seks er det i to av anskaffelsene ikke omtalt eksplisitt områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, og det er heller ikke tatt forbehold om oppdragsgivers rett til sanksjoner.

Vi har funnet én anskaffelse der leverandør har gitt en bekreftelse på lønns- og arbeidsvilkår. I denne omtales ikke krav om dokumentasjon og oppdragsgivers rett til sanksjoner.

Gjennomgang viser at alle anskaffelsene som er gjort av ISH og av Gran kommune oppfyller kravene vi har sett på for lønns- og arbeidsvilkår. For Lunner oppfylles to av de fire vilkårene vi har undersøkt i begge anskaffelser som er vurdert. Vi har vurdert to anskaffelser for Jevnaker der den ene oppfyller alle kriteriene og den andre oppfyller to av fire undersøkte kriterier.

De 15 vurderte anskaffelsene kan oppsummeres slik mht. lønns- og arbeidsvilkår:

	Krav i anskaffelse	Ikke krav i anskaffelse
Lønnsvilkår, allmenngjort tariff	15	0
Lønnsvilkår, ikke allmenngjort tariff	13	2
Krav om dokumentasjon	14	1
Forbehold om rett til sanksjoner	12	3

Anskaffelser foretatt etter 1. januar 2024

I utvalget av anskaffelser er sju foretatt etter at Stortinget vedtok nye tiltak for å bekjempe arbeidslivskriminalitet og sosial dumping gjennom utvidelse av forskriftshjemlene. Dette er én rammeavtale (vareleveranse) foretatt av ISH, to bygge- og anleggskontrakter i Gran kommune, to enkeltanskaffelser (vareleveranser) i Lunner kommune, én vareleveranse og én bygge- og anleggskontrakt i Jevnaker kommune. De to bygge- og anleggskontraktene foretatt av Gran kommune og bygge- og anleggskontrakten i Jevnaker omfattes av forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Revisjonen har undersøkt om de nye forskriftskravene er hensyntatt i disse tre anskaffelsene. Gjennomgangen er oppsummert i tabell 1 b) Lønns- og arbeidsvilkår etter 1.1.2024 i Vedlegg 1.

I den ene bygge- og anleggskontrakten Gran kommune har inngått er krav til lønns- og arbeidsvilkår inntatt som kontraktsvilkår. Ordlyden innebærer et krav til leverandør knyttet til «*egne ansatte, ansatte hos underleverandør (herunder innleide)*», og er utvidet til «*ansatte og personer*» slik forskriftsendringen tilsier. Det er satt krav om at alle arbeidstakere skal bære lett synlig gyldig HMS-kort utstedt av Arbeidstilsynet. Vi finner ikke omtale av informasjonsplikt eller språkferdigheter.

I den andre bygge- og anleggskontrakten inngått etter nytt lovverk, er det brukt egenerklæring om lønns- og arbeidsvilkår. Ordlyden som er brukt her er «*ansatte*», og kravene er ikke utvidet til å gjelde andre personer hos leverandør. Vi finner ikke at det er stilt krav om obligatorisk tjenestepensjon, HMS-kort eller informasjonsplikt og språkferdigheter.

¹⁷ Mal for standard kontraktsvilkår er revidert 26.2.2024, lønns- og arbeidsvilkår er inntatt i den nye malen for kjøp av varer.

Bygge- og anleggskontrakten inngått av Jevnaker kommune i 2024 oppfyller alle de undersøkte kriteriene etter ny forskrift.¹⁸ Ordlyden som er brukt for å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår er at leverandøren er ansvarlig for «egne ansatte, ansatte hos underleverandører (herunder innleide) som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten». Krav om obligatorisk tjenstepensjon, HMS-kort og informasjon og språkferdigheter er inntatt i avtalen.

Vi får opplyst fra anskaffelseskoordinator at ISH har jobbet med å oppdatere maler for krav til lønns- og arbeidsvilkår etter nytt lovverk. Per desember 2024 får vi bekreftet at standard avtalevilkår for både tjenester og varekjøp er oppdatert med krav til pensjon, HMS-kort og krav om verneombud i bedrifter med flere enn fem ansatte.

3.2.3 AVVISNING AV USERIØSE LEVERANDØRER

For å finne ut i hvilken grad det foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist, har vi undersøkt praksis for innhenting av skatteattest og avvisning av straffedømte leverandører, herunder bruk av egenerklæringsskjema (ESPD). Vi har også undersøkt om Hadelandskommunene har tatt i bruk andre hjelpemidler for å avdekke useriøse leverandører.

Funnene vi har gjort for de utvalgte anskaffelsene framgår i tabell 1 c) Avvisning av useriøse leverandører i Vedlegg 1.

Innhenting av skatteattest

Anskaffelsesforskriften pålegger oppdragsgiver å innhente skatteattest fra den valgte leverandøren i anskaffelser som overstiger kr 500 000 for å kontrollere om leverandørene har oppfylt sine forpliktelser til å betale skatter og avgifter. Revisjonen har undersøkt om det er innhentet slik skatteattest i de 31 anskaffelsene dette gjelder.

Vi fant dokumentert at det er innhentet skatteattest fra valgt leverandør i 23 anskaffelser. I én av disse er det inngått avtale med fire leverandører, vi finner dokumentert at det er innhentet skatteattest fra én av de fire valgte leverandørene. Gjennom svar på spørreskjema til de avtaleansvarlige får vi opplyst at det er hentet inn skatteattest i fem av konkurransene der revisjonen ikke har funnet slik dokumentasjon.

For to anskaffelser har vi ikke funnet dokumentasjon eller fått opplyst at det er innhentet skatteattest. For én anskaffelse har vi ikke opplysninger om innhenting av skatteattest, utover at dette er satt som krav i konkurransen.

Anskaffelseskoordinator forteller at de som jobber med anskaffelser i kommunene har etterspurt mer detaljerte rutiner blant annet om innhenting av skatteattest, og at ISH jobber med en type sjekklister, der de blant annet vil skrive om årlig innhenting av skatteattest.

¹⁸ Kommunen har brukt ekstern bistand i konkurranse gjennomføringen.

Avvisning av straffedømte leverandører

Revisjonen har undersøkt praksis knyttet til avvisning på bakgrunn av straffegrunner. Undersøkelsene er ulike for anskaffelser over og under EØS terskelverdi.

Bruk av egenerklæringsskjema i konkurranser

ESPD er et egenerklæringsskjema som fungerer som dokumentasjon på at tilbyder tilfredsstiller de kvalifikasjonskrav oppdragsgiver har oppgitt. Skjemaet skiller mellom avvisningsgrunner og kvalifikasjonskrav.

Kvalifikasjonskrav dreier seg om krav til økonomisk kapasitet, tekniske og faglige kvalifikasjoner og system for kvalitetssikring m.v. ESPD-skjemaene inneholder standardiserte krav som oppdragsgiver kan velge å benytte i den enkelte anskaffelse. Gjennomgangen av dokumentasjonen i de utvalgte konkurransene viste at det var stilt kvalifikasjonskrav om

- at leverandøren skal være et lovlig etablert foretak dokumentert gjennom firmaattest,
- at leverandør skal ha god økonomisk og finansiell kapasitet, dokumentert ved framleggelse av siste års regnskaper, attest fra godkjent krediteringsbyrå og dokumentasjon på ansvarsforsikring
- leverandørens tekniske og faglige kvalifikasjoner, dokumentert ved å oppgi relevant erfaring og referanser, CV til nøkkelpersoner som medvirker i leveransen og opplysninger om andel av leveransen som skal gjennomføres av underleverandører
- dokumentasjon på kvalitetssikring og miljøstandard hos leverandør, som miljøledelsessystem eller ulike typer miljøsertifisering.

Som avvisningsgrunner inngår kriteriene vi har valgt å se nærmere på; deltagelse i kriminell organisasjon, korrupsjon, bedrageri og terrorhandlinger, hvitvasking av penger og barnearbeid eller andre former for menneskehandel. Ved å benytte ESPD skjema i konkurransen får oppdragsgiver en egenerklæring fra tilbyder om at det ikke foreligger slike avvisningsgrunner.

Anskaffelseskoordinator forteller at for anskaffelser over EØS terskelverdi er standardkravene i ESPD satt opp automatisk i det elektroniske konkurransegjennomføringsverktøyet som brukes. For konkurranser under EØS terskelverdi er det valgfritt å bruke ESPD. Her sier anskaffelseskoordinator at de som skal gjennomføre konkurranser for de enkelte kommunene blir anbefalt å gjøre en vurdering av hvilke krav som bør stilles og tilpasse dette til den enkelte konkurranse. ISH sine anbefalinger er å ha fokus på å ikke sette krav som ikke kan følges opp eller kontrolleres gjennom leveransen, eller krav som ikke er forholdsmessig relevant i konkurransen.

Anskaffelseskoordinator har også opplyst at hvis en leverandør ikke oppfyller kvalifikasjonskravene som er satt, eller det foreligger avvisningsgrunner, skal denne tilbyderen avvises fra konkurransen. Dette håndteres i konkurranseverktøyet ved at den som er ansvarlig for konkurransen kan sende beskjed om avvisning til tilbyderen det gjelder.

Av de utvalgte 32 anskaffelsene revisjonen har gjennomgått er ESPD med avvisningsgrunner benyttet i 16 konkurranser. Tre av de 15 konkurransene der ESPD ikke er benyttet er gjennomført ved forespørsel om tilbud til utvalgte leverandører som anses kvalifisert av oppdragsgiver i utgangspunktet. Revisjonen finner at det er brukt ESPD-skjema i alle anskaffelser som er oppgitt å være over EØS terskelverdi, med unntak av én. Dette er en vareleveranse foretatt av Gran og Lunner kommune.

Det er ikke eksempler på at det er foretatt avvisning av leverandører fordi tilbyder er dømt eller har vedtatt et forelegg for straffbare forhold i de 16 anskaffelsene der vi har funnet at ESPD skjema med avvisningsgrunner er benyttet.

Undersøkelse av anskaffelser under EØS terskelverdi

I utvalget av anskaffelser er det 16 konkurranser som er oppgitt å være under EØS terskelverdi. I disse anskaffelsene er ikke ESPD skjema med avvisningsgrunner påkrevd. Gjennom spørreskjema har vi spurt de avtaleansvarlige om det er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse tilbydere i konkurransen. Åtte av ni som har besvart spørrebrevet har svart at det er foretatt undersøkelser. Undersøkelsene som er beskrevet i svarene vi har mottatt er at det er satt krav til leverandør gjennom konkurransen. Vi har også fått til svar i en anskaffelse at det er et begrenset antall leverandører i det aktuelle leverandørmarkedet og at oppdragsgiver kjenner leverandørene godt. Et annet svar er at det er foretatt undersøkelser blant leverandører som oppdragsgiver har erfaringer med tidligere.

Vi har ikke mottatt svar på spørrebrev fra avtaleansvarlige i Lunner kommune, og revisjonen har ikke grunnlag for å si noe om i hvilken grad det er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse leverandører i anskaffelsene her.

Gjennom spørrebrevene har vi fått opplyst at det ikke er foretatt avvisning av leverandører på bakgrunn av at tilbyder er dømt for eller har vedtatt et forelegg for straffbare forhold i de 16 konkurransene under EØS terskelverdi. I én konkurranse får vi opplyst at det er foretatt avvisninger pga. at leverandører ikke har levert tilbud i henhold til konkurransebeskrivelse.

Andre hjelpemidler

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) utgav i 2022 rapporten «*Leverandører til det offentlige – Egenskaper ved leverandører som har begått lovbrudd*». Analysen NTAES gjorde viste flere sårbarheter som kan bli utnyttet og bidra til at leverandører urettmessig tildeles offentlige oppdrag. Det ble blant annet pekt på at oppdragsgivere i liten grad bruker tilgjengelige informasjonskilder som eBevis og politiattest, for å identifisere virksomheter som burde bli vurdert for avvisning. Egenerklæringsskjema (ESPD) var i de fleste tilfeller de undersøkte eneste vurderingsgrunnlag. I rapporten skriver NTAES at «*dersom offentlige oppdragsgivere ikke identifiserer virksomheter som skal vurderes for avvisning, kan virksomheter fortsette å øke sin legitimitet gjennom å bli tildelt offentlige oppdrag.*»

Vi har spurt anskaffelseskoordinator ved ISH om Hadelandskommunene har tatt i bruk andre hjelpemidler enn ESPD for å avdekke useriøse leverandører. Vi får opplyst at de har tatt i bruk StartBank i noen gjennomførte anskaffelser, og at det vurderes å sette krav om bruk av StartBank i entreprenørkontrakter. Dette er per i dag ikke innført som rutine. Vi har ikke undersøkt bruken av denne nærmere.¹⁹

¹⁹StartBank er en åpen dokumentasjonsbase der leverandører som oppfyller objektive kriterier kan bli registrert. Basen er tilgjengelig for aktører som inngår avtale om bruk av ordningen. StartBank gjennomfører revisjon og kontrollerer at en rekke kvalitetsforhold er ivarettatt hos leverandørene, dette gjelder for eksempel gyldig skatteattest, skadeforsikring, firmaattest og HMS-erklæring. StartBank driftes og forvaltes av firmaet Achilles, konseptet er eid av Byggenæringsens Landsforening.

3.3 REVISJONENS VURDERINGER

I det følgende har vi vurdert funn fra dokumentanalyse, svar fra intervju og svar på spørrebrev opp mot revisjonskriteriene i kapittel 3.1. Revisjonskriteriene er gjengitt i fet skrift. Deretter kommer vurderingene.

3.3.1 MENNESKERETTIGHETER

Oppdragsgiver bør vurdere risiko for brudd på menneskerettigheter knyttet til anskaffelser.

Gjennom årsrapporten gjør ISH en risikovurdering av avtaleområdene for felles anskaffelser i Hadelandskommunene. Vi kan ikke se at kommunene gjør slike risikovurderinger i sine innkjøp. Det er positivt at ISH gjør risikovurderinger, men en svakhet at ikke Hadelandskommunene gjøre noen form for systematisk risikovurdering for brudd på menneskerettigheter.

En mal for risikovurderingen er testet, men ISH har gått bort fra denne. Vi får opplyst at det fortsatt arbeides med å få på plass en mal. Revisjonen mener det kan være nyttig å ha en mal for å gjøre risikovurderingen for brudd på menneskerettigheter lettere. Malen bør kunne brukes både av ISH og de enkelte kommunene.

Oppdragsgiver bør ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er risiko for brudd på slike rettigheter.

Det foreligger ikke egne rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser. Det stilles spørsmål om brudd på menneskerettigheter i ESDP skjema i konkurranser over EØS terskelverdi. I mal for standard avtalevilkår som ble revidert i februar 2024, er det inntatt kontraktsvilkår for å ivareta grunnleggende menneskerettigheter.

Revisors vurdering er at den nye standardmalen for avtalevilkår inneholder krav om å ivareta grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden i anskaffelser, og tilfredsstiller etter revisjonens syn kravet til egnede rutiner i revisjonskriteriet.

3.3.2 LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende forskrifter.

Revisjonens gjennomgang viser at krav om lønns- og arbeidsvilkår på områder dekket av allmenngjort tariffavtale er fulgt opp i alle de 15 anskaffelsene vi har vurdert, og dette er positivt.

På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal oppdragsgiver stille krav om lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje.

Vi vurderer at kriteriet i stor grad er ivaretatt i de anskaffelsene vi har undersøkt. Manglende etterlevelse gjelder to bygge- og anleggskontrakter gjort av Lunner kommune, mens anskaffelser foretatt av ISH, Gran og Jevnaker etterlever lovkravet i sine anskaffelser.

Oppdragsgiver skal i kontraktene kreve at leverandøren og eventuelle underleverandører på forespørsel må dokumentere at krav til lønns- og arbeidsvilkår som nevnt i kriteriene over er oppfylt.

Revisjonens vurdering er at dette kriteriet i all hovedsak er ivaretatt i de gjennomgåtte anskaffelsene. Vi har funnet at én bygge- og anleggskontrakt i Jevnaker som ikke har stilt dokumentasjonskrav i henhold til lovverket.

Oppdragsgiver skal i kontrakten forbeholde seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner, dersom leverandørene eller eventuelle underleverandører ikke etterlever krav til lønns- og arbeidsvilkår som nevnt i kriteriene over.

Vår vurdering er at det i stor grad er inntatt i inngåtte kontrakter at oppdragsgiver forbeholder seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner dersom krav til lønns- og arbeidsvilkår ikke etterleves. Vi har funnet tre anskaffelser der slik forbehold ikke er dokumentert, dette gjelder to bygge- og anleggskontrakter i Lunner og én i Jevnaker. Alle anskaffelsene i Gran kommune og ISH etterlever lovkravet.

Anskaffelser foretatt etter 1. januar 2024

Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om at *ansatte og personer hos leverandører og underleverandører*, som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår mv. i samsvar med forskriftskravene.

Revisjonens vurdering er at det nye og utvidede lovkravet om at både *ansatte og andre* hos leverandører og underleverandører skal omfattes av krav til lønns- og arbeidsvilkår, ikke fullt ut er etterlevd i de anskaffelsene som er foretatt etter 1. januar 2024. I én av tre anskaffelser er det brukt mal som ikke er oppdatert.

Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om obligatorisk tjenestepensjon i samsvar med lov om offentlig tjenestepensjon.

Vår vurdering er at det nye vilkåret om obligatoriske tjenestepensjon ikke har vært etablert. Vi har ikke funnet et slikt krav i to bygge- og anleggskontrakter foretatt av Gran kommune, mens det er stilt krav i anskaffelsen i Jevnaker. I etterkant av vår gjennomgang har vi fått opplyst at ISH har oppdatert maler for lønns- og arbeidsvilkår og tatt inn krav om obligatorisk tjenestepensjon.

Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om HMS-kort i samsvar med forskrift om HMS-kort på bygge- og anleggsplasser og forskrift om offentlig godkjenning av renholdsvirksomheter og kjøp av renholdstjenester.

Vi vurderer at det nye vilkåret om HMS-kort som kontraktsvilkår ikke har blitt fullt ut etablert som praksis etter endret regelverk, men har funnet at det er stilt krav i én av to anskaffelser foretatt av Gran kommune og i anskaffelsen foretatt av Jevnaker. I etterkant av vår gjennomgang har vi fått opplyst at ISH har oppdatert maler for lønns- og arbeidsvilkår og inntatt krav om HMS-kort.

Oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om informasjonsplikt og språkferdigheter i samsvar med forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser.

Revisjonens vurdering er at det nye kravet om informasjonsplikt og språkferdigheter som kontraktsvilkår i bygge- og anleggskontrakter ikke er etterlevd i de to anskaffelsene vi har undersøkt i Gran kommune, mens kravet er stilt i anskaffelsen i Jevnaker.

Oppsummering

Revisjonen har undersøkt om oppdragsgiver stiller krav til lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende forskrifter både på områder dekket av allmenngjort tariffavtale og på områder som ikke er dekket av allmenngjort tariffavtale. Våre undersøkelser viser at både ISH og de tre Hadelandskommunene i stor grad etterlever regelverket med å stille slike krav. I to anskaffelser av de 15 undersøkte har revisjonen funnet at det ikke er stilt krav på områder som ikke er dekket av allmenngjort tariffavtale.

Det samme gjelder mht. om oppdragsgiver har satt krav om dokumentasjon av kontraktsvilkår for lønns- og arbeidsforhold, og tatt forbehold om retten til å gjennomføre sanksjoner ved manglende etterlevelse. Vi finner at det ikke er stilt krav om dokumentasjon i én anskaffelse, og at oppdragsgiver ikke har forbeholdt seg rett til sanksjoner gjennom inngått kontrakt i tre anskaffelser.

Vi har vurdert tre anskaffelser som er foretatt etter at lovkrav om lønns- og arbeidsvilkår ble utvidet 1. januar 2024. Malene som er brukt i disse anskaffelsene er gjennomgående ikke oppdatert i henhold til det nye regelverket. Etter revidering av standard avtalevilkår desember 2024 ser dette ut til å være på plass. Ved å følge de nye malene i anskaffelser framover ligger det til rette for at Hadelandskommunene vil følge gjeldende regelverk.

ISH har oppfylt alle kriteriene revisjonen har undersøkt knyttet til lønns- og arbeidsvilkår. Dette viser godt etablert praksis med bruk av utarbeidede maler, og bra etterlevelse av lovbestemte krav. For å etterleve nytt regelverk er det nødvendig med oppdatering av maler, og dette har det vært arbeidet med på slutten av året 2024.

Gran kommunes anskaffelser viser også gjennomgående god etterlevelse av lovbestemte krav. Det er bare blant anskaffelsene foretatt etter nytt regelverk revisjonen har funnet manglende etterlevelse.

For Lunner kommune har revisjonen vurdert to anskaffelser. Begge er foretatt før nytt regelverk, og begge har etterlevd to av fire revisjonskriterier.

Revisjonen har vurdert etterlevelse av lønns- og arbeidsvilkår i to anskaffelser foretatt av Jevnaker kommune. I den ene, foretatt før 1. januar 2024, er to av fire undersøkte kriterier etterlevd. Den andre er foretatt etter nytt regelverk og oppfyller alle revisjonskriterier, også etter nye krav.

3.3.3 AVVISNING AV USERIØSE LEVERANDØRER

Oppdragsgiver skal kreve at den valgte leverandøren leverer skatteattest for merverdiavgift og skatteattest for skatt.

Etterlevelsen på dette området er stort sett god. For to av 31 anskaffelser har vi ikke funnet dokumentasjon eller fått opplyst at det er innhentet skatteattest. For én har vi ikke opplysninger om skatteattest. Anskaffelsene der

vi ikke har funnet dokumentert eller fått opplyst at det er innhentet skatteattest, er gjort av Gran kommune og Jevnaker kommune.

Oppdragsgiver skal avvise en leverandør som er rettskraftig dømt eller har vedtatt et forelegg for følgende straffbare forhold: a) deltakelse i en kriminell organisasjon, b) korrupsjon, c) bedrageri, d) terrorhandlinger eller straffbare handlinger med forbindelse til terroraktivitet, e) hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme, eller f) barnearbeid og andre former for menneskehandel.

Vi kan konstatere at det ikke for noen av de 32 anskaffelsene er foretatt avvisning på bakgrunn av at tilbyder er rettskraftig dømt, eller har vedtatt et forelegg for de nevnte straffbare forhold.

Revisjonen har vurdert hva oppdragsgiver gjør for å ev. måtte avvise leverandører på bakgrunn av straffbare forhold i konkurranser. Vi har foretatt ulike undersøkelser for anskaffelser både over og under EØS terskelverdi.

For 16 anskaffelser over EØS terskelverdi har revisjonen sett på om det er benyttet ESPD med obligatoriske avvisningsgrunner, og dermed oppfyller kriteriet. Praksis er i all hovedsak tilfredsstillende ettersom ESPD er blitt benyttet i 15 av 16 anskaffelser.

For anskaffelsene under EØS terskelverdi er etterlevelsen av regelverket mindre tilfredsstillende. Innhentede opplysninger tilsier at det i kun halvparten av anskaffelsene er gjort påkrevde undersøkelser.

Oppsummering

Revisjonens undersøkelser viser at det er etablert tilfredsstillende praksis for avvisning av useriøse leverandører hos ISH, både når det gjelder innhenting av skatteattest og bruk av egenerklæringsskjema med avvisningsgrunner.

I Gran kommune er det i hovedsak god etterlevelse av lovkrav. Vi har imidlertid ikke funnet dokumentert innhenting av skatteattest i alle anskaffelser, og vi mangler påkrevd egenerklæringsskjema i én anskaffelse over EØS terskelverdi.

Anskaffelsene i Lunner kommune viser god etterlevelse når det gjelder innhenting av skatteattest. Revisjonen har ikke grunnlag for å vurdere om det foretas undersøkelser for å luke ut useriøse leverandører i Lunner, da spørrebrev ikke er besvart.

I Jevnaker kommune finner revisjonen god etterlevelse av krav om innhenting av skatteattest. Det virker som det i varierende grad er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse leverandører, og vi mangler også svar på et spørrebrev fra Jevnaker.

4 KLIMA- OG MILJØKRAV

Dette kapitlet omhandler deler av problemstilling 2;

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?

4.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

4.1.1 TYPER KRAV ²⁰

Ifølge lov om offentlige anskaffelser kan miljøkrav- og kriterier stilles i alle trinn av anskaffelsesprosessen. Oppdragsgivere må i den enkelte anskaffelse vurdere hvilke krav som skal stilles. Måtene kravene kan komme til uttrykk på, kan deles inn i fire hovedkategorier:

- kvalifikasjonskrav
- minimumskrav
- tildelingskriterier
- kontraktsvilkår

Kvalifikasjonskrav er krav leverandørene må oppfylle for å delta i konkurransen. Disse kravene skal sikre at leverandørene har kompetansen, kapasiteten eller systemene som kreves for å innfri forpliktelsene i kontrakten²¹. Et eksempel på et kvalifikasjonskrav er at leverandøren skal ha et godt og velfungerende miljøledelsessystem.

Minimumskrav (eller kravspesifikasjoner) er en beskrivelse av egenskapene ved produktet eller tjenesten som leveres²². Et eksempel på dette kan være at det ikke skal benyttes tropisk tømmer i produktet som anskaffes. Kravene kan også knytte seg til leveransen av anskaffelsen, for eksempel at levering skal foregå med nullutslipps- eller biogasskjøretøy.

Tildelingskriterier er de kriteriene tilbudene som mottas i konkurransen, skal rangeres etter²³. De vanligste kriteriene er pris, kvalitet og miljø, og disse kan tillegges ulik vekt. Det følger av forskrift om offentlige anskaffelser at miljø som hovedregel bør vektes minimum 30 prosent der det benyttes som tildelingskriterium²⁴. Et tildelingskriterium for miljø kan for eksempel gi uttelling basert på drivstoffteknologien leverandøren forplikter seg til å benytte i kontrakten. Tildelingskriterier regnes som godt egnet når markedet som helhet ikke er modent for minimumskrav, ved at leverandører som benytter de nyeste løsningene, stiller sterkere i konkurransen.

²⁰ Avsnitt 4.1.1 Typer krav er i sin helhet hentet fra forvaltningsrevisjonsrapport 3/2024 Grønne anskaffelser – klima og miljøkrav, Oslo kommunerevisjon.

²¹ Kapittel 16 i Anskaffelsesforskriften (Del III); Kvalifikasjonskrav og utvelgelse av leverandører

²² Kapittel 15 i Anskaffelsesforskriften (Del III); Kravspesifikasjoner m.m.

²³ Kapittel 18 i Anskaffelsesforskriften (Del III); Tildelingskriterier

²⁴ Før lovendring 1. januar 2024

Kontraktsvilkår er krav som skal oppfylles i løpet av kontraktperioden²⁵. Kontraktsvilkår er særlig nyttige når markedet ikke er modent nok til at det kan stilles krav fra dag én av kontrakten. Et eksempel på kontraktsvilkår kan være at all transport skal gjennomføres med nullutslipps- eller biogasskjøretøy innen et gitt tidspunkt i kontraktperioden.

4.1.2 KLIMA OG MILJØ

Anskaffelsesloven fikk bestemmelser om klima- og miljøhensyn i 2017. Bestemmelsen gir offentlige organer, herunder kommuner, plikt til å ivareta «miljø, menneskerettigheter og andre samfunnshensyn» i sin anskaffelsespraksis. Reglene skulle ikke lenger bare sikre konkurransemessig rettferdighet, men også klima og sosiale forhold.

Anskaffelseslovens § 5 to første ledd har følgende innhold:

«Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Dette skal blant annet skje ved at oppdragsgiveren tar hensyn til livssyklus kostnader. (...) Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet av bestemmelsen.

Oppdragsgiveren kan stille egnede krav og kriterier knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen.»

Ved bruk av ordet «skal» angir første ledd visse påbud. Annet ledd sier noe om hvordan de aktuelle hensynene «kan» ivaretas. Bestemmelsens innhold utdypes i anskaffelsesforskriften.

Fra og med 1. januar 2024 er det gjort endringer i anskaffelsesforskriftens bestemmelser som er relevant for denne problemstillingen. Som utgangspunkt må vi legge til grunn regler som gjaldt i den perioden vi reviderer. Hovedvekten av anskaffelsene vi skal se på er foretatt før lovendringen, men vi vil se konkret på noen anskaffelser foretatt etter at nytt lovverk trådte i kraft, og vil derfor gjennomgå reglene slik de var både før og etter lovendringene.

Det er særlig anskaffelsesforskriftens § 7-9 som er relevant for vår problemstilling. Tidligere hadde den dette innholdet:

«Oppdragsgiveren skal legge vekt på å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger ved sine anskaffelser og kan stille miljøkrav og kriterier i alle trinn av anskaffelsesprosessen der det er relevant og knyttet til leveransen. Der miljø brukes som tildelingskriterium, bør det som hovedregel vektes minimum 30 prosent.»

Fra 1. januar 2024 har bestemmelsen fått følgende innhold:

²⁵ Kapittel 19 i Anskaffelsesforskriften (Del III); Kontraktsvilkår, bruk av underleverandører og oppdeling av anskaffelser.

«Klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser

- (1) *Krav og kriterier etter denne bestemmelsen skal ha som mål å redusere anskaffelsens samlede klimaavtrykk eller miljøbelastning.*
- (2) *Oppdragsgiver skal vekte klima- og miljøhensyn med minimum tretti prosent.*
- (3) *Der oppdragsgiver angir tildelingskriteriene i prioritert rekkefølge, bør klima- og miljøhensyn være blant de tre høyest prioriterte.*
- (4) *Tildelingskriterier etter andre og tredje ledd kan erstattes med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen, dersom det er klart at dette gir en bedre klima- og miljøeffekt og dette begrunnes i anskaffelsesdokumentene. Dersom oppdragsgiver ikke prioriterer i tråd med tredje ledd, skal det stilles klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen, og dette skal begrunnes i anskaffelsesdokumentene.*
- (5) *Forpliktelsen til å stille krav eller kriterier etter denne bestemmelsen gjelder ikke dersom anskaffelsen etter sin art har et klimaavtrykk og en miljøbelastning som er uvesentlig og dette begrunnes i anskaffelsesdokumentene.»*

Endringene representerer i stor grad en tilstramming av kravene som stilles til offentlige oppdragsgivere innenfor området for klima og miljø. Det som særlig er nytt er at klima- og miljøhensyn nå *skal* vektlegges med minst 30 % i anskaffelser over EØS terskelverdi²⁶. Dette var tidligere kun en anbefaling. Gjennom fjerde og femte ledd er det nå også innført et «følg eller forklar-prinsipp». Dette tvinger oppdragsgivere til å ta stilling til temaet, selv i små anskaffelser.

Kravet om at miljøetiske hensyn skal ivaretas gjennom offentlige anskaffelser er klart skjønnspreget; det finnes ingen oversikt over hvilke konkrete krav som skal stilles i den enkelte anskaffelse. Følgende uttalelse fra Prop. 51 L (2015–2016), side 83, er til hjelp:

«Kravene til oppdragsgivers samlede anskaffelsespraksis må også reflekteres i de enkelte anskaffelsene som gjennomføres. Dette må underlegges en grad av rettslig kontroll. I en slik vurdering bør det tas utgangspunkt i oppdragsgivers anskaffelsesstrategi eller rutiner og hvorvidt disse er fulgt opp i den enkelte anskaffelse. Dersom en overordnet strategi eller rutiner ikke gjenspeiles i de konkrete anskaffelsene, vil det kunne foreligge brudd på anskaffelsesloven § 5. Hvordan oppdragsgiver konkret velger å la disse hensynene komme til uttrykk i de enkelte anskaffelsene, for eksempel hvordan oppdragsgiver formulerer relevante miljøkrav ved utformingen av konkurransegrunnlaget i en konkret anskaffelse, er imidlertid underlagt det innkjøpsfaglige skjønn.»

Det er altså den offentlige oppdragsgivers anskaffelsespraksis som reguleres i anskaffelsesloven § 5. En kommune har dermed et visst spillerom til selv å definere hva som skal til for at bestemmelsen oppfylles i konkrete tilfeller. Samtidig plikter de å tilrettelegge for en praksis som ivaretar klima- og sosialetiske hensyn, og dette arbeidet skal være synlig inn i de enkelte anskaffelser. Det står i Prop. 51 L (2015–2016), side 82, at «Bestemmelsen stiller overordnede krav til oppdragsgivers samlede anskaffelsespraksis. Dette innebærer at oppdragsgiver må ha vurdert hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning slik at det er relevant å stille miljøkrav, og ha utformet rutiner for hvordan disse anskaffelsene skal følges opp.»

²⁶ DFØs Veileder til nye regler om klima og miljøhensyn i offentlige anskaffelser, kapittel 3, avsnitt 3.2 Hva gjelder for hvilken del: For anskaffelser under EØS terskelverdi er det ikke krav om at klima- og miljøhensyn skal vektles 30 %, men at det *bør* angis klima- og miljøhensyn blant de tre høyest prioriterte tildelingskriteriene og at det alternativt **skal** stilles krav og dette skal begrunnes.

Konkrete revisjonskriterier for alle vurderte anskaffelser:

Vi har utledet følgende revisjonskriterier for klima og miljø:

- Oppdragsgiver skal vurdere hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning slik at det er relevant å stille miljøkrav.
- Oppdragsgiver skal innarbeide egnede kvalifikasjonskrav, tildelingskriterier og/eller kontraktskrav for å ivareta klima- og miljøhensyn i anskaffelser.
- Der miljø brukes som tildelingskriterium, bør det som vektet minimum 30 prosent.

Konkrete revisjonskriterier for anskaffelser utlyst etter 1. januar 2024:²⁷

- For anskaffelser over EØS terskelverdi skal oppdragsgiver vekte klima- og miljøhensyn med minimum tretti prosent.

4.2 FAKTABESKRIVELSE

4.2.1 VURDERING AV MILJØBELASTNING

Revisjonen har sett på hvilke dokumenter som omtaler miljøhensyn i anskaffelser for Hadelandskommunene. I felles innkjøpsrutine for innkjøpssamarbeidet heter det i kapitel 5, *Samfunnsansvar, miljø og omdømme*, at «kommunene har som mål å ivareta miljø og samfunnsansvar i sine anskaffelser.» Det henvises til anskaffelsesstrategien som inneholder generelle krav når det gjelder samfunnsansvar. Videre vises det til krav og kriterier for miljø og sosialt ansvar, og dokumentasjon av kravene, i Kriterieveiviseren på difi.no.

Anskaffelsesstrategien har som mål at anskaffelsene skal bidra til å redusere miljøbelastningen. Det framgår av strategien at det årlig skal gjennomføres risikoanalyse for «*brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidslivskriminalitet og miljøbelastning for årlig vedtatte større anskaffelser.*» Videre er det formulert som resultatmål at klima- og miljøhensyn skal være ivaretatt i kravspesifikasjonen til alle relevante konkurranser. Det er også formulert som konkrete tiltak i anskaffelsesstrategien at det etableres rutiner for å redusere skadelig miljøpåvirkning knyttet til anskaffelser, å fremme klimavennlige løsninger og å etablere rutine/mal for risikoanalyse.

Vi har spurt om det foreligger skriftlige rutiner for å redusere skadelig miljøpåvirkning i anskaffelser. ISH har opplyst at det ikke gjør det per i dag, men de har vurdert å ta i bruk Elverum kommune sitt eksempel på risikovurdering for miljø. Dette er et eksempel som ligger på DFØ sin nettside.

I Årsrapport ISH 2023 er det gjennomført en risikoanalyse for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidslivskriminalitet og miljøbelastning på avtaleområdene med felles rammeavtaler. Her påpekes det at det er høy risiko for miljøforurensning i produksjon av legemidler og medisiner, mens «*på kjøp av rådgivende tjenester og fagsystemer er det veldig liten risiko for miljøbelastning.*»

²⁷ Kriteriet erstatter det tredje kriteriet ovenfor.

En av anskaffelsene vi har vurdert gjelder kjøp av legemidler og multidoser, som i risikoanalysen er omtalt som et område med høy risiko for miljøforurensning. Det framgår av konkurransedokumentene til denne anskaffelsen at det er inntatt miljøkrav, både i form av kvalifikasjonskrav, tildelingskriterium og kontraktskrav.

Ifølge ISH foreligger det ikke rutiner når det gjelder miljøpåvirkning. Årsrapporten for 2023 omtaler at det arbeides kontinuerlig med å ivareta klima- og miljøhensyn i alle relevante konkurranser. Videre framgår det at det har vært jobbet med sette seg inn i hva lovkravet fra 1. januar 2024 innebærer og hvordan dette skal håndteres i praksis.²⁸

Vi får opplyst fra anskaffelseskoordinator at ISH gjør vurderinger av anskaffelsens miljøbelastning i forkant av den enkelte konkurranse som skal gjennomføres. Herunder vurderes det også hvor mange leverandører som finnes i markedet, og om det vil være hensiktsmessig å dele opp konkurransen for å kunne få bedre tilbud i forhold til miljøkrav. For konkurranser der transport inngår, benyttes kravsett for miljøhensyn, disse er utarbeidet av Klima Østfold²⁹. Vi får også opplyst at ISH bruker DFØ sin kriterieveiviser ved planlegging av anskaffelser for å stille miljøkrav, og gjerne benytter miljøkrav fra DFØ i sine konkurranser.

Anskaffelseskoordinator forteller at gjennom KGV-gruppa deles kunnskap og erfaringer fra ISH med ansatte i kommunene når det gjelder planlegging av konkurranser og vurdering av miljøbelastning. Målet er at anskaffelsespraksisen skal være lik i ISH og alle tre kommunene.

I spørrebrevet til de avtaleansvarlige i de tre kommunene har vi spurt om anskaffelsens miljøbelastning er vurdert. Av svarene vi har mottatt oppgir 75 % at det ikke er foretatt slik vurdering. Det er relativt få utdypende kommentarer til spørsmålet. En avtaleansvarlig opplyser at anskaffelsen gjaldt innleie av mannskap til tilfeldige oppdrag og at det ikke var mulig å vurdere miljøbelastning ved planlegging av anskaffelsen. Vi har også fått til svar at anskaffelsen ble gjort før nye miljøkrav kom, og en annen svarer at det ikke er vurdert da det ikke var krav om det da anskaffelsen ble foretatt.

4.2.2 MILJØKRAV I ANSKAFFELSER

Revisjonen har gått gjennom de utvalgte anskaffelsene for å undersøke hvilke krav som er stilt til klima og miljø. Vi vil omtale funnene kategorisert som kvalifikasjonskrav, kontraktskrav og tildelingskriterium. Funn fra gjennomgangen er presentert i tabell 2. Klima og miljøkrav i Vedlegg 1.

Miljø som kvalifikasjonskrav

Vi finner at det er stilt kvalifikasjonskrav som omhandler miljø i ti av 32 anskaffelser. I anskaffelsene der miljø er brukt som kvalifikasjonskrav finner vi at det er stilt krav om at leverandøren kan dokumentere et miljøledelsessystem, har etablert rutiner for miljøoppfølging og kan framlegge dokumentasjon på nærmere angitt miljøsertifisering som f.eks. Miljøfyrtårn eller ISO-sertifisering. Vi har også funnet som kvalifikasjonskrav at leverandøren skal dokumentere system for miljøstandard gjennom minimumskrav til kjøretøy (tilfredsstillende standarden Euro VI), krav om system for tiltak ved ulykker med fare for miljøutslipp og krav til lagring og håndtering av drivstoff og farlige kjemikalier.

²⁸ Side 9, Årsrapport for Innkjøpssamarbeidet for Hadeland (ISH) 2023

²⁹ Endret iht. høringsvar fra ISH og Gran kommune.

Av de ti anskaffelsene vi har sett på fra ISH er miljø brukt som kvalifikasjonskrav i fem av dem. Gjennomgående er det satt krav om miljøledelsessystem og miljøsertifisering av leverandør i disse anskaffelsene.

Vi har funnet to anskaffelser i Gran kommune som har satt kvalifikasjonskrav som omhandler miljø, og tre anskaffelser i Jevnaker. I Lunner finner vi ikke anskaffelser med miljø som kvalifikasjonskrav. To av anskaffelsene i Lunner er gjort etter forsyningsforskriften. Her gjelder samme regler som for anskaffelser under EØS terskelverdi. Disse konkurransene er gjennomført med forespørsel til utvalgte leverandører som oppdragsgiver anser som kvalifiserte i utgangspunktet.

Miljø som kontraktskrav

Revisjonen har funnet at det er satt miljøkrav som kontraktskrav i 17 av de 32 anskaffelsene vi har gjennomgått. Kravene som gikk igjen i anskaffelsene vi har undersøkt er:

- Emballasjekrav (miljøvennlig emballasje, gjenvinning, returordning)
- Krav om klimaregnskap
- Krav om miljømerking av produkter
- Krav om lokal base (for å redusere kjøreveg)
- Krav til kjøretøy (minstekrav til miljømessig standard, andel av kjøretøy som er miljøvennlige)
- Krav om å unngå spredning av fremmede arter
- Krav om å minimere naturinngrep
- Krav om forsvarlig oppbevaring av drivstoff
- Krav om avfallshåndtering
- Krav om bærekraftig trevirke
- Krav om å unngå bruk av PVC og skadelige kjemikalier

Malen med standard kontraktsvilkår for kjøp av varer, utarbeidet av ISH, inneholder følgende punkt om miljø:³⁰

«10. Miljø

Leverandøren skal garantere at han i avtaleperioden oppfyller avtalens miljøkrav og gjeldende miljølovgivning. Leverandøren skal aktivt jobbe for å minske miljøbelastningen og redusere bruken av emballasje uten at det går utover eller skader produktene ved oppfyllelse av avtalen. Leverandøren forplikter seg til enhver tid å ha returordning for alle brukersteder i henhold til gjeldende offentlige bestemmelser og forskrifter. Hvis norsk leverandør (produsent eller importør) benytter emballasje, skal det senest ved kontraktsinngåelse fremlegges dokumentasjon for at leverandøren er medlem i en returordning eller oppfyller forpliktelsen gjennom egen returordning for sluttbehandling hvor emballasjen blir tatt hånd om på en miljømessig måte (Grønt punkt Norge AS eller tilsvarende returordning).»

Revisjonen ser at malen er benyttet i flere anskaffelser, og vi finner den i tre anskaffelser der det ikke er stilt andre miljøkrav til leverandør.

³⁰ ISH: Kommunens standard kontraktsvilkår for kjøp av varer over og under EØS terskelverdi

Vi har også funnet eksempler på at miljø omtales under Etiske krav i flere av de gjennomgåtte avtalene, uten at revisjonen har definert dette som et spesifikt miljøkrav i anskaffelsen. Vi har blant annet funnet følgende formulering i avtaledokumentene; *Leverandøren forplikter seg til å jobbe aktivt for at miljøhensyn og sosiale krav etterleves i avtaleperioden.*

Miljø som tildelingskriterium

Av de 32 anskaffelsene vi har undersøkt er miljø brukt som tildelingskriterium i ni av dem, mens i 23 anskaffelser er miljø ikke benyttet som tildelingskriterium. Sju av anskaffelsene som har miljø som tildelingskriterium er gjort av ISH, én av Gran kommune og én av Jevnaker kommune. Blant anskaffelsene i Lunner og Jevnaker har vi ikke funnet anskaffelser der miljø er brukt som tildelingskriterium.

Miljøkriteriene vi har funnet brukt ved tildeling er gjennomgående:

- Transportkrav
- Miljømerking av produkter
- Emballasjekrav
- Retur, ombruk og resirkulering av produkter
- Reduksjon i CO₂-utslipp kjøretøy

I flere av anskaffelsene der miljø ikke er benyttet som tildelingskriterium finner vi begrunnelser som: *«Oppdragsgiver har valgt å stille miljøkrav til utførelsen av oppdraget og har derfor ikke miljø som et tildelingskriterie. Dette fordi vi mener at kravene her er bedre for klima og miljø, enn om vi skulle hatt det som et tildelingskriterie. Ved å sette krav til miljø må alle tilbyderne rette seg etter det.»*

Oppsummert om miljøkrav i anskaffelsene

Funn fra revisjonens gjennomgang kan oppsummeres slik:

Kvalifikasjonskrav		Kontraktskrav		Tildelingskriterium	
Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
10	22*	17	15	9	23

* I to av anskaffelsene er forespurte leverandører utvalgt av oppdragsgiver og anses som kvalifisert i utgangspunktet.

I 13 anskaffelser er det ikke stilt miljøkrav, hverken som kvalifikasjonskrav, kontraktskrav eller som tildelingskriterium. Dette er to tjenesteytingsavtaler inngått av ISH, tre avtaler i Gran kommune (to tjenesteytelser og én vareleveranse), fire avtaler i Lunner kommune (tre bygge- og anleggskontrakter og én vareleveranse) og fire avtaler i Jevnaker kommune (tre vareleveranser og én bygge- og anleggskontrakt).

Av disse 13 anskaffelsene finner vi i tre tilfeller at standard kontraktsvilkår for kjøp av varer er benyttet. Her inngår miljø som standardkrav gjennom at leverandør skal oppfylle gjeldende miljølovgivning og jobbe for å minske miljøbelastning og redusere bruk av emballasje.

I spørrebrevet til de avtaleansvarlige stilte vi spørsmål om hva som var grunnen hvis det ikke var stilt miljøkrav i anskaffelsen. Begrunnelsene vi har fått er at anskaffelsene ble gjort før det var et lovkrav å vekte miljø 30 % i anskaffelser, eller at anskaffelsene følger del I og del II der det ikke er lovkrav om miljø.

Revisjonen har ikke funnet noen tydelig endring i kravene til klima og miljø i anskaffelsene ut fra hvilket år de var utlyst i perioden 2020-2024.

4.2.3 VEKTING AV MILJØ SOM TILDELINGSKRITERIUM

Vi har funnet seks anskaffelser foretatt før 1. januar 2024 som har brukt miljø som tildelingskriterium. Vekting av miljøkriteriet varierer mellom 20 % og 30 %. To av anskaffelsene har vektet miljø med 30 %, én anskaffelse har vektet miljø 25 % og tre anskaffelser har vektet miljø med 20 %. Av anskaffelsene som har benyttet miljø som tildelingskriterium finner vi fire vareleveranser og to tjenesteytelser, - alle er foretatt av ISH.

Vi har spurt anskaffelseskoordinator om hvilke vurderinger som gjøres med hensyn til å bruke miljø som tildelingskriterium og vekting av kriteriet. Anskaffelseskoordinator forteller at der det er mulig, og det er klart best for klima og miljø, så settes tildelingskriteriet miljø til 30 %. Hun sier videre at noen ganger er det bedre å stille miljøkrav til leveransen istedenfor å bruke miljø som tildelingskriterium, og nevner som eksempler krav til transport, miljøregnskap og håndtering av emballasje. Hun sier også at det kan være andre konkrete miljøkrav som de finner i DFØs kriterieveiviser.

I løpet av det siste året har ISH deltatt på flere seminar hvor evaluering av miljø har vært tema. Anskaffelseskoordinator har samlet erfaringer herfra og gjort de tilgjengelig for KGV-gruppa³¹ slik at de kan hente tips og råd i den enkelte anskaffelse.

4.2.4 VEKTING AV MILJØ SOM TILDELINGSKRITERIUM FOR ANSKAFFELSER FORETATT ETTER 1. JANUAR 2024

Etter lovendringen framgår det av fellesbestemmelser i anskaffelsesforskriften at oppdragsgiver som hovedregel skal vekte klima- og miljøhensyn med minimum tretti prosent. Det åpnes for at tildelingskriteriet kan erstattes med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen «*dersom det er klart at dette gir en bedre klima- og miljøeffekt og dette begrunnes i anskaffelsesdokumentet.*» Både for anskaffelser gjort etter forsyningsforskriften³², og anskaffelser under EØS terskelverdi gjelder ikke hovedregelen om at klima- og miljøhensyn skal vektes 30 %.

Vi har sju anskaffelser som er foretatt etter at nytt regelverk for miljøkrav trådte i kraft, hvorav to er over EØS terskelverdi og er vurdert i forhold til det nye lovkravet.

Den ene er rammeavtale for legemidler og multidose, som er gjort av ISH sammen med kommunene Ringsaker, Elverum, Hamar, Stange og Løten.³³ I denne anskaffelsen er miljø vektet med 30 % som tildelingskriterium. Pris er vektet med 40 % og kvalitet med 30 %.

Den andre er foretatt av Gran kommune og er en bygge- og anleggskontrakt for reetablering av kommunale veger og oppgradering av vassdrag. Miljø er ikke brukt som tildelingskriterium, men det er satt flere miljøkrav i anskaffelsen, blant annet kvalifikasjonskrav som omhandler drivstoffklasser på kjøretøy.

³¹ Alle som jobber med anskaffelser i de tre Hadelandskommunene.

³² Forskrift om innkjøpsregler i forsyningssektorene, av 2016. Omfatter anskaffelser knyttet til utøvelsen av forsyningsaktiviteter som gass og varme, elektrisitet, drikkevann, transport m.v.

³³ Valdreskommunene har opsjon på å tiltre avtalen.

Ifølge anskaffelsesregelverket kan krav erstatte kriterier når det er klart at dette gir bedre klima- og miljøeffekt. Dette skal begrunnes i konkurransen. Vi får opplyst fra avtaleansvarlig at vurderingen som er gjort er at det hadde en bedre klima- og miljøeffekt å stille kvalifikasjonskrav til leverandøren, samt flere andre miljøkrav i konkurransen, enn å bruke klima og miljø som tildelingskriterium.

Vi har spurt anskaffelseskoordinator hvordan ISH og kommunene jobber med de nye miljøkravene som gjelder fra 2024 og får til svar at miljøkrav er oppe som tema i KGV-gruppen minst to ganger i året. Her diskuterer gruppa hva som kan stilles som miljøkrav og hva som bør være tildelingskriterium. For at det skal være et tildelingskriterium må det ifølge anskaffelseskoordinator være målbart og mulig å følge opp i etterkant.

4.3 REVISJONENS VURDERINGER

I det følgende har vi vurdert funn fra dokumentanalyse, svar fra intervju og svar fra spørrebrev opp mot revisjonskriteriene i kapittel 4.1. Revisjonskriteriene er gjengitt i fet skrift. Deretter kommer vurderingene.

Oppdragsgiver skal vurdere hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning slik at det er relevant å stille miljøkrav.

Revisjonen vurderer at ISH har tilfredsstillende praksis på området. Vi begrunner det med at med utgangspunkt i anskaffelsesstrategien til Hadelandskommunene gjennomføres en årlig risikoanalyse for *«brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidslivskriminalitet og miljøbelastning for årlig vedtatte større anskaffelser.»* Denne analysen omfatter avtaleområdene med felles rammeavtaler som håndteres av innkjøpsenheten. Vi viser også til at ISH foretar en risikovurdering av miljøbelastning i forkant av den enkelte konkurranse de gjennomfører.

Slik revisjonen oppfatter kommunenes praksis, foretar de ikke systematiske vurderinger av hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning. Dette er ikke i tråd med revisjonskriteriet. For å forbedre kommunenes arbeid på området kan det være nyttig å etablere rutiner for å gjøre systematiske vurderinger av miljøbelastning i planlagte anskaffelser i den enkelte kommune på samme måte som det gjøres i ISH.

Oppdragsgiver skal innarbeide egnede kvalifikasjonskrav, tildelingskriterier og/eller kontraktkrav for å ivareta klima- og miljøhensyn i sine anskaffelser.

Anskaffelsesstrategien til Hadelandskommunene legger opp til at klima- og miljøhensyn skal være ivare tatt i kravspesifikasjonen til alle relevante konkurranser. Blant de 32 utvalgte anskaffelsene vi har gjennomgått er det i nesten halvparten av anskaffelsene (13) ikke stilt miljøkrav, hverken som kvalifikasjonskrav, kontraktkrav eller som tildelingskriterium. Dette tilsier at praksis på området ikke er tilfredsstillende.

Det ikke foreligger plikt til å vekte eller prioritere klima- og miljøhensyn for anskaffelser under EØS terskelverdi. Forpliktelsen etter anskaffelsesloven § 5 som gjelder å innrette anskaffelsespraksisen på en måte som bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og å fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant, gjelder imidlertid for alle anskaffelser.

Revisjonen konstaterer at det er variasjon i bruken av miljøkrav i anskaffelser mellom ISH og den enkelte kommune. Gjennomgående er det stilt miljøkrav i en større andel av anskaffelsene til ISH, og også flere ulike miljøkrav, enn i kommunene. Gran kommune har større andel anskaffelser med miljøkrav enn Lunner og Jevnaker.

Selv om det i en betydelig andel av anskaffelsene ikke er stilt miljøkrav, viser våre undersøkelser at Hadelandskommunene i mange innkjøp gjør tiltak for å ivareta klima- og miljøhensyn. For eksempel setter de kontraktskrav knyttet til utslipp. Samtidig vurderer revisjonen at kommunene i mindre grad bruker kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier som bidrar til å fremme klimavennlige løsninger.

Revisjonens ser det som positivt at særlig ISH ser ut til å være bevisste rundt miljøkrav i anskaffelser. Det gjøres vurderinger av hvordan miljøhensyn best kan ivaretas og fremmes i anskaffelsene, og oppdragsgiver velger tildelingskriterium, kvalifikasjonskrav eller andre miljøkrav ut fra hvordan de mener det vil ha størst effekt. Etter revisjonens vurdering kan likevel klima- og miljøkrav benyttes i større grad i anskaffelser for å premiere leverandører som kan tilby klima- og miljøtiltak utover kravene som er satt i konkurransene. Dersom markedet ikke er modent for å levere på minimumskrav, kan tildelingskriterier brukes for å premiere leverandører som vil gå foran. Dette vil også gi signaler om kommunenes miljøforventninger til leverandørene.

Anskaffelser foretatt før 1. januar 2024

Der miljø brukes som tildelingskriterium, bør det vektas minimum 30 prosent.

I kun seks av anskaffelsene før 2024 er miljø er brukt som tildelingskriterium, og i flertallet av disse er miljø vektet med mindre enn 30. Etterlevelsen av denne bestemmelsen har derfor ikke vært tilfredsstillende.

Anskaffelser foretatt etter 1. januar 2024

For anskaffelser over EØS terskelverdi skal oppdragsgiver vekte klima- og miljøhensyn med minimum tretti prosent.

Kun to av de undersøkte anskaffelsene er underlagt det nye lovkravet om 30 % miljøvekting. Én av disse har brukt miljø som tildelingskriterium med vekting 30 %. I den andre anskaffelsen er ikke miljø brukt som tildelingskriterium, men det er satt andre miljøkrav, blant annet som kvalifikasjonskrav.

Revisjonen konstaterer at det er få erfaringer med det nye regelverket som setter krav til vektig av miljø. Vi vurderer likevel at både ISH og de som jobber med anskaffelser i kommunene gjennomgående har god kjennskap til gjeldende regelverk knytta til miljø. Vi får inntrykk av at det er en tydelig holdning til å stille miljøkrav i anskaffelser, og at det gjøres bevisste valg av hvilke miljøkrav som vil gi best miljøeffekt i den enkelte anskaffelse.

5 KONTRAKTSOPPFØLGING

Dette kapitlet omhandler deler av problemstilling 3;

I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn?

5.1 UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

Utgangspunktet for revisjonskriteriene er at det ligger innbakt i regelverket at avtaler underlegges en viss grad av kontroll og oppfølging. Det samme følger av det offentliges generelle ansvar for en forsvarlig forvaltning av fellesskapets ressurser.

Sosiale hensyn

I forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter § 6 tredje ledd, står det at oppdragsgiver i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget skal opplyse om at kontrakten vil inneholde krav til lønns- og arbeidsvilkår, dokumentasjon og sanksjoner i samsvar med forskriften. Videre står det i forskriftens § 7 at oppdragsgiver skal gjennomføre «nødvendig kontroll» av om kravene til lønns- og arbeidsvilkår overholdes.

En naturlig språklig forståelse av kontrollplikten er at oppdragsgiver må vurdere om det er behov for å kontrollere at de avtalte kravene til lønns- og arbeidsvilkår blir overholdt. Kravene til lønns- og arbeidsvilkår gjelder så lenge kontrakten løper. Det er derfor naturlig å legge til grunn at plikten til å gjennomføre kontroll gjelder hele kontraktens levetid. Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter stiller ingen krav om dokumentasjon av gjennomførte risikovurderinger og kontroller. Dette er heller ikke omtalt i forarbeidene. God forvaltningsskikk tilsier derimot at forvaltningen må sikre skriftlighet og dokumentasjon også i tilfeller som ikke gjelder enkeltvedtak.³⁴

Klima og miljø

Kommunen skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant, jf. anskaffelsesloven § 5. Kravet gjelder oppdragsgivers innrettelse av sin samlede anskaffelsespraksis. Ifølge lovforarbeidene innebærer dette at «*oppdragsgiver må ha vurdert hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning slik at det er relevant å stille miljøkrav, og ha utformet rutiner for hvordan disse anskaffelsene skal følges opp.*»³⁵

Basert på dette legger vi til grunn følgende revisjonskriterier:

- Oppdragsgiver skal vurdere risiko for om kravene til lønns- og arbeidsvilkår blir overholdt.

³⁴ Riksrevisjonen: Revisjonsrapport om statlige virksomheters oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår i anskaffelser – Rapportert i Dokument 1 (2022-2023) - <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/NO-2022-2023/lonns--og-arbeidsvilkar-i-statlige-anskaffelser.pdf>

³⁵ Prop. 51 L (2015-2016) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak); Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)

- Oppdragsgiver skal gjennomføre kontroller der risikoen for brudd på lønns- og arbeidsvilkår i inngåtte avtaler er stor.
- Oppdragsgiver bør ha utformet rutiner for oppfølging av anskaffelser der det er stilt klima- og miljøkrav.
- Dersom det er stilt klima- og miljøkrav i kontrakten, skal disse følges opp.

5.2 FAKTABESKRIVELSE

5.2.1 RISIKOVURDERING FOR OVERHOLDELSE AV KRAV TIL LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Revisjonen har gjennomgått følgende dokumenter fra innkjøpssamarbeidet som omhandler rutiner for avtaleoppfølging:

Felles innkjøpsrutine

Kapittel 6 i innkjøpsrutinen for ISH gjelder kontraktsoppfølging. Her sies det blant annet:

- «Det kan være situasjoner der eventuelle kontraktsbestemmelser om lønns- og arbeidsvilkår for leverandørens og underleverandørers ansatte bør følges opp. Dersom det er mistanke om brudd på slike bestemmelser, kan kontroller gjennomføres ved å foreta stikkprøver. Vi kan be om å få utlevert kopi av arbeidskontrakter, timelister eller lønns slipper.» (6.5)
- «Dersom det oppdages vesentlige avvik i forhold til kontraktbetingelsene, bør leverandøren inviteres til et oppfølgingsmøte hvor disse forhold tas opp. Møtet dokumenteres med et referat. Hvis en ikke kommer til enighet kan saken tas opp med innkjøpsansvarlig i kommunen eller innkjøpssamarbeidet for diskusjon om videre oppfølging.» (6.6)
- «Det er aktuelt å gjennomføre koordinert evaluering av leveransene og oppfølging av avtalte vilkår. (...) Evaluering gjennomføres ved skriftlig tilbakemelding fra avropende enheter. Evalueringspunkter er blant annet leveringspålitelighet, kvalitet på vare/tjeneste, service og oppfølging, implementering (herunder også opplæring og eventuelle utfasinger), samfunnsansvar og miljø, økonomi, fakturering og e-handel.» (6.7)

Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår

Innkjøpssamarbeidets rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår³⁶ inneholder et kapittel om kontroll. Her framgår det at:

- Det skal årlig gjennomføres risikovurdering av avtaleporteføljen med tanke på risiko for brudd på krav til lønns- og arbeidsvilkår. Det skal foretas stikkprøvebaserte kontroller basert på aktuell risikoprofil.
- Risikovurderingen skal årlig protokollføres i sak/arkiv systemet.
- Kontroll av leverandørene skal ta utgangspunkt i DFØs mal for egenrapporteringsskjema

Rutinen inneholder videre en matrise for rapportering, oppfølging og kontroll. Matrisen beskriver rapporteringsplikter og hvem som er ansvarlig for rapporteringen. Det er definert kvartalsvise rapporteringsplikter for de ansvarlige for enkelte kontrakter/oppdrag, halvårlige rapporteringsplikter for

³⁶ ISH: Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår, av 19.4.2021. Rutinen er revidert og inntatt i Felles innkjøpsrutine for ISH per 12.2.2024, men vi forholder oss til versjonen som har vært gjeldende for hoveddelen av anskaffelsene vi har gjennomgått.

enhetsledere/tjenesteledere og årlige rapporteringsplikter for kommunalsjef. Årlig rapportering på kommunalsjef-nivå skal ifølge matrisen inneholde:

- angivelse av relevante anskaffelser
- hvordan regelverket er ivaretatt i disse kontraktene
- hvordan kontraktene er fulgt opp, herunder evt. kontroll-aktiviteter
- eventuelle sanksjoner skal dokumenteres

ISH opplyser at de følger *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår* i sine anskaffelser. Det gjennomføres årlig en risikovurdering av avtaleporteføljen til ISH når det gjelder risiko for brudd på avtalte krav om lønns- og arbeidsvilkår. Risikovurderingen foretas av innkjøpsrådet og er omtalt i årsrapporten til ISH. Videre opplyses at det på bakgrunn av risikovurderingen gjøres kontroller av utvalgte leverandører.

Vi får opplyst av anskaffelseskoordinator at rutinen for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår gjelder både for innkjøpssamarbeidet og for alle Hadelandskommunene. Rutinen ble etablert i 2021, og revidert i mars 2024. Arbeidet med å ta rutinen i bruk i den enkelte kommune er satt på dagsorden etter oppdateringen, og anskaffelseskoordinator har vært i ledergruppene i den enkelte kommune og informert om innholdet i rutinen.

Revisjonen har stilt spørsmål om rutinen er etablert i hver enkelt kommune, og hvordan rapportering etter rutinen foregår. Vi har fått svar fra Lunner kommune på vegne av alle tre kommuner, der det framgår at alle kommunene i innkjøpssamarbeidet jobber med å implementere rutinen via den felles KGV-gruppen. De arbeider bl.a. med å systematisere risikoanalyser og kontrollhandlinger. Kommunene skal gjøre en felles risikovurdering av alle felles kontrakter/avtaler.

Den enkelte kommune skal dessuten gjøre tilsvarende risikovurdering for kontrakter som bare gjelder den enkelte kommune. Vi får opplyst at det deretter skal gjennomføres kontroll av én leverandør i hver kommune hvert år. På denne måten vil alle få erfaring med dette, og siden kommunene har mange felles leverandører vil en i løpet av et par år ha kontrollert leverandørene hvor det er størst risiko. Når denne praksisen er etablert, vil de gjennomføre rapportering av kontroll med lønns- og arbeidsvilkår i inngåtte avtaler i henhold til rutinen.

Ifølge anskaffelseskoordinator vil et årlig utplukk av 3-4 leverandører for kontroll, som skal gjennomføres etter mal som ISH vil utarbeide, sørge for en systematisk kontrolloppfølging av lønns- og arbeidsvilkår.

5.2.2 KONTROLL AV LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Leverandøroppfølging ISH

Anskaffelseskoordinator forteller at de plukket ut 2-3 leverandører for kontroll av lønns- og arbeidsvilkår i 2024. I henhold til rutinen som er etablert, er utplukket basert på risikovurderinger. De benytter en sjekklister som viser hvilken dokumentasjon de skal spørre om, blant annet arbeidsavtaler, timelister og lønns slipper. Denne dokumentasjonen ble innhentet fra de utvalgte leverandørene og deretter kontrollert.

Informasjonen ovenfor er basert på opplysninger fra ISH. Revisjonen har ikke innhentet eller gjennomgått dokumentasjon på dette.

I tillegg til kontrollene som er gjennomført, får vi opplyst at for avtaler som forvaltes av ISH gjennomføres det 1-2 samarbeidsmøter årlig med leverandørene. Her følger ISH opp krav som er satt i inngåtte avtaler. Det skrives alltid referat fra disse møtene, og referatene bygger på kravene som er satt i avtalene. Møtereferat fra første oppfølgingsmøte er grunnlag for neste møte osv. Vi får opplyst at denne systematikken er etablert slik at ev. nye personer skal kunne gå inn og følge opp videre.

Revisjonen har gjennomgått møtereferater fra samarbeidsmøter høsten 2024.³⁷ Vi fant omtale av at lønns- og arbeidsvilkår har vært tema på samarbeidsmøte i to av sju møtereferat. I disse to referatene finner vi dokumentert at lønns- og arbeidsvilkår er drøftet med leverandør, og oppdragsgiver har bedt om og mottatt f.eks. kopi av lønns slipper og arbeidskontrakter og dokumentasjon på at lønninger er utbetalt til ansattes bankkonto.

Leverandøroppfølging i kommunene

I spørrebrevet til de avtaleansvarlige stilte vi spørsmål om hvordan de følger opp krav til lønns- og arbeidsvilkår i inngåtte avtaler, med fire svaralternativ:

- 1) Gjennomfører kontroller,
- 2) Kravene er tema på oppfølgingsmøter med leverandør,
- 3) Annet
- 4) Ingen oppfølging.

Av de åtte svarene vi har mottatt fra avtaleansvarlige i kommunene, har tre svart at de gjennomfører kontroller og tre har svart ingen oppfølging. Én har svart «Annet» og i én besvarelse er ikke spørsmålet besvart da spørrebrevet er besvart av noen som bare hadde ansvar for gjennomføring av konkurransen.

Blant de som gjennomfører kontroller for å følge opp krav til lønns- og arbeidsvilkår, har vi fått som utdypende kommentarer at oppdragsgiver planlegger å innhente dokumentasjon, og at det gjennomføres kontroller generelt ved stikkprøver, men at det ikke er utført i den aktuelle konkurransen.

Av de som har svart «Annet» på dette spørsmålet har vi fått som utdypende svar at oppdragsgiver har hatt tilfeldig og uformell prat med enkelte ansatte hos leverandøren om lønn, og at det har vært vurdert som lav risiko for brudd på lønns- og arbeidsvilkår. Vi har også fått som utdypende svar at leverandørene som er benyttet er lokale og at det kun er norske arbeidstakere. Avtaleansvarlige har videre beskrevet at deres erfaring med den aktuelle bransjen er at arbeidstakere bytter jobb hvis de mener lønnen er for lav eller arbeidsvilkårene ikke lever opp til arbeidstakers forventninger.

De som har svart at de ikke gjør noen oppfølging av krav til lønns- og arbeidsvilkår har utdypet svaret med at anskaffelsen gjelder en kjent leverandør som er kontrollert tidligere, og at det utelukkende er brukt lokale ansatte i firmaet. En annen utdypende forklaring er at leverandørens personell i anskaffelsen var daglig leder samt en annen sentral person i firmaet.

³⁷ Vi har fått tilgang på møtereferat som gjelder seks avtaler gjort av ISH og én avtale inngått av Gran kommune på vegne av alle tre kommuner.

Anskaffelseskoordinator opplyser at de som jobber med anskaffelser i Hadelandskommunene har etterspurt mer detaljerte rutiner for dokumentinnhenting og avtaleoppfølging. Anskaffelseskoordinator forteller at de planlegger å skrive en rutine/huskeliste der det vil framgå hva som årlig skal etterspørres fra leverandører for å følge opp lønns- og arbeidsvilkår.

5.2.3 RUTINER FOR OPPFØLGING AV MILJØKRAV I ANSKAFFELSER

Det foreligger ikke skriftlige rutiner for oppfølging av miljøkrav i anskaffelser i Hadelandskommunene. Ifølge anskaffelseskoordinator er rutiner etterspurt fra de som jobber med anskaffelser i de tre kommunene, og at ISH vil utarbeide en rutine/huskeliste for hva som skal etterspørres årlig fra leverandør i inngåtte avtaler. Oppfølging av miljøkrav vil inngå i dette dokumentet.

Vi har stilt spørsmål til de avtaleansvarlige gjennom spørrebrevet om de har rutiner for å undersøke oppfølging av miljøkrav. Halvparten har svart ja og halvparten har svart nei. Vi har ikke fått utdypende kommentarer om hva slags rutiner dette er.

5.2.4 OPPFØLGING AV MILJØKRAV I INNGÅTTE KONTRAKTER

Leverandøroppfølging ISH

Vi har spurt anskaffelseskoordinator om praksis for oppfølging av miljøkrav i inngåtte avtaler, og får opplyst at det er etablert praksis med 1-2 samarbeidsmøter årlig med leverandørene. I disse møtene følges krav som er satt i avtalene opp. Det skrives møtereferat fra disse møtene som bygges opp etter kravene som er satt i avtalen. Anskaffelseskoordinator forteller at det varierer fra avtale til avtale hvor stort behovet er for oppfølging av de ulike kravene som er satt.

Revisjonen har gjennomgått møtereferater fra samarbeidsmøter med leverandør der det er avholdt slike samarbeidsmøter høsten 2024.³⁸ I referatene finner vi dokumentert at miljøkrav er drøftet med leverandør i seks av sju gjennomgåtte møtereferat. Av referatene framgår det blant annet at ISH har etterspurt deklarerer for farlig avfall, etterspurt status for at leverandør vil fornye ISO-sertifisering, bedt om klimaregnskap, bedt om oppdatert medlemsbevis fra leverandør i Grønt punkt, fått status på andel miljøvennlige kjøretøy, fått status på kjøp av miljøvennlige produkter og drøftet tiltak for å redusere transport.

Leverandøroppfølging i den enkelte kommune

Gjennom spørrebrevet til de avtaleansvarlige har vi stilt spørsmål om det føres kontroll med at miljøkravene i inngåtte avtaler følges opp. Fire av åtte avtaleansvarlige har svart nei, to har svart ja og to har ikke besvart spørsmålet. Av de to som ikke har besvart spørsmålet er det ene spørrebrevet besvart av noen som kun hadde ansvar for gjennomføring av konkurransen og i den andre anskaffelsen var det ikke satt miljøkrav.

Blant de som har svart ja er det beskrevet at en oppdragsgiver følger opp driftsanlegg flere dager i uka, og i den forbindelse har en uformell og visuell kontroll av anleggsplassen med hensyn til avfallshåndtering og oppbevaring

³⁸ Vi har fått tilgang på møtereferat som gjelder seks avtaler gjort av ISH og én avtale inngått av Gran kommune på vegne av alle tre kommuner.

av drivstoff og maskiner, men at det utover dette ikke gjøres kontroller. En annen avtaleansvarlig har svart at det er kontrollert at maskiner har gått på miljødiesel.

5.3 REVISJONENS VURDERINGER

I det følgende har vi vurdert svarene fra intervju og spørrebrev, sammen med dokumentanalyse, opp mot revisjonskriteriene i kapittel 5.1. Revisjonskriteriene er gjengitt i fet skrift. Deretter kommer vurderingene.

Oppdragsgiver skal vurdere risiko for om kravene til lønns- og arbeidsvilkår blir overholdt.

ISH har utformet en egen rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår, som er gjeldende for alle tre Hadelandskommunene. Rutinen inneholder konkrete handlinger som er ansvars plassert på avtaleansvarlig, enhetsledere/tjenesteledere og kommunalsjef.

Revisjonens vurdering er at det er utarbeidet en god rutine for oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår i anskaffelser, som kan være et nyttig hjelpemiddel for alle som jobber med anskaffelser i Hadelandskommunene. Rutinen vil også kunne gi kommuneledelsen oversikt over gjeldende status.

ISH gjennomfører årlig en risikovurdering av sin avtaleportefølje slik rutinen legger opp til. Hovedtrekk fra risikovurderingen presenteres i årsrapporten til ISH, og danner grunnlag for videre kontrollaktivitet.

Rutinen er i langt mindre utstrekning tatt i bruk i kommunene, og det gjøres dermed i mindre grad systematiske risikovurderinger av om kravene til lønns- og arbeidsvilkår blir overholdt. Det er imidlertid positivt at dette arbeidet er igangsatt, og at det er lagt konkrete planer for utarbeidelse av både felles og kommunevis risikovurderinger. ISH og kommunene bør sørge for å følge opp dette arbeidet framover.

Oppdragsgiver skal gjennomføre kontroller der risikoen for brudd på lønns- og arbeidsvilkår i inngåtte avtaler er stor.

ISH gjennomfører årlig kontroll av utvalgte leverandører på bakgrunn av risikoanalysen de har utarbeidet for sine avtaleområder, og følger *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår*. Revisjonen vurderer at ISH har tilfredsstillende praksis på området ettersom det er etablert systematikk gjennom egen rutine som danner utgangspunkt for risikobaserte kontroller. I tillegg gjennomføres samarbeidsmøter med leverandørene som også tar for seg risiko for brudd på lønns- og arbeidsvilkår.

Revisjonen finner at det ikke er etablert samme grad av risikobaserte kontroller i den enkelte kommune. Dette antas å ha sammenheng med at det i liten grad gjøres systematiske risikovurderinger av om kravene til lønns- og arbeidsvilkår blir overholdt. Uten at det er foretatt risikovurderinger av avtalene i kommunene er det vanskelig å vurdere hva som vil være nødvendig kontroll.

Gjennom Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår er det beskrevet ansvarsforhold og tiltak for å gjennomføre nødvendig kontroll av krav til lønns- og arbeidsvilkår. Revisjonens vurdering er at rutinen gir et godt utgangspunkt, og at kommunene bør arbeidet videre med å implementere rutinen.

Oppdragsgiver bør ha utformet rutiner for oppfølging av anskaffelser der det er stilt miljøkrav.

Revisjonen har fått opplyst at det ikke er utformet egne rutiner for oppfølging av miljøkrav i anskaffelser, og kriteriet er dermed ikke oppfylt. Vi ser det som positivt at det arbeides med å utarbeide en rutine for oppfølging av ulike typer krav i kontrakter, herunder miljøkrav.

Dersom det er stilt miljøkrav i kontrakten skal disse følges opp.

Revisjonen legger til grunn at ISH gjennomfører oppfølging av miljøkrav gjennom samarbeidsmøter med leverandører. En systematisk tilnærming til oppfølging av miljøkrav kan imidlertid være vanskelig å sikre når det ikke foreligger noen rutine for oppfølging av miljøkrav i anskaffelser. Vi vurderer derfor at det er rom for forbedringer på dette området.

Kommunene har ikke innført samarbeidsmøter slik som ISH, men det gjøres noe oppfølging mot leverandører. Oppfølgingen framstår som mer uformell, kanskje fordi de avtaleansvarlige i kommunene er «tettere på» leverandørene. I likhet med ISH bør kommunenes praksis forbedres på området med å etablere en systematisk og risikobasert tilnærming. I den sammenheng kan det være nyttig å etablere rutiner for oppfølging av miljøkrav i anskaffelser.

6 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

6.1 KONKLUSJONER

På bakgrunn av vurderingene skal revisor konkludere i forhold til problemstillingene. Dersom revisor finner vesentlige avvik, skal dette komme tydelig til uttrykk i forvaltningsrevisjonsrapporten. I dette kapitlet presenteres konklusjonene våre på problemstilling 1, 2 og 3. Avslutningsvis gir vi våre anbefalinger til Hadelandskommunene.

PROBLEMSTILLING 1 – Konklusjon

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?

Revisjonens hovedkonklusjon er at Hadelandskommunene i stor grad oppfyller lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis. Konklusjonen gjelder både ISH og de enkelte kommunene.

Undersøkelser viser at ISH har etablert praksis med å foreta en årlig risikovurdering av sine anskaffelser med tanke på risiko for brudd på menneskerettigheter. Tilsvarende risikovurdering gjøres ikke av den enkelte kommune. Det foreligger ikke egne rutiner for å ivareta grunnleggende menneskerettigheter i anskaffelser, men krav om ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden ble inntatt i maler for standard avtalevilkår i løpet av 2024. Disse tilfredsstiller etter revisjonens syn kravet om egnede rutiner for menneskerettigheter. ESPD skjema som brukes i anskaffelser over EØS terskelverdi inneholder spørsmål om brudd på menneskerettigheter.

Hadelandskommunene etterlever i stor grad reglene om å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår i sine anskaffelser, gjennom at det er utarbeidet standardmaler som benyttes både av ISH og de tre kommunene. Revisjonen har funnet noen grad av variasjon i praksisen mellom anskaffelser foretatt av ISH og av den enkelte kommune. Manglende etterlevelse gjelder i kommunene.

Maler for å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår har gjennomgående ikke vært oppdatert etter lovendringene som kom 1. januar 2024, men oppdaterte maler er kommet på plass i løpet av 2024. Ved å gjøre de nye malene kjent for alle som jobber med anskaffelser, og følge opp at disse brukes, ligger det til rette for at Hadelandskommunene vil følge lovbestemte krav for å ivareta lønns- og arbeidsvilkår i sine anskaffelser.

Våre undersøkelser viser at det i stor grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist. Vi ser noe av den samme variasjonen mellom anbudsprosesser foretatt av ISH og anbudsprosesser foretatt av den enkelte kommune, der hoveddelen av manglende undersøkelser gjelder i kommunene.

PROBLEMSTILLING 2 – KONKLUSJON

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?

Revisjonens hovedkonklusjon er at Hadelandskommunene i ganske betydelig grad oppfyller lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis. Til grunn for konklusjonen legger vi at ISH har god praksis på området, mens de enkelte kommunene viser at det er rom for forbedringer.

Våre undersøkelser viser at ISH har etablert tilfredsstillende praksis når det gjelder å vurdere hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning gjennom årlig risikoanalyse og at det foretas vurdering av miljøbelastning i forkant av den enkelte konkurranse. Samme systematiske praksis synes ikke å være etablert i den enkelte kommune.

Funn fra vår gjennomgang viser at det er variasjon i bruken av miljøkrav i anskaffelser mellom ISH og den enkelte kommune, der det gjennomgående er stilt miljøkrav i en større andel av anskaffelsene til ISH enn i kommunene. Det er også stilt flere ulike miljøkrav i ISH sine anskaffelser enn i de tre kommunene.

Det er få erfaringer med det nye regelverket som setter større krav til vekting av miljø i anskaffelser. Revisjonen vurderer at de som arbeider med anskaffelser i ISH og Hadelandskommunene gjennomgående har god kjennskap til gjeldende miljøregelverk. Vi har inntrykk av at det er en tydelig holdning til å stille miljøkrav i anskaffelser og at det gjøres bevisste valg av hvilke miljøkrav som vil gi best miljøeffekt i anskaffelsene.

PROBLEMSTILLING 3 – KONKLUSJON

I hvilken grad følges inngåtte kontrakter opp mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn?

Revisjonens hovedkonklusjon er at krav som stilles i anskaffelser for å ivareta sosiale hensyn, klima og miljø i ganske betydelig grad følges opp av Hadelandskommunene. Oppfølgingen er bedre i ISH enn i kommunene, men også i ISH finnes rom for forbedringer, spesielt på miljøområdet.

ISH har utarbeidet rutine for oppfølging av krav til lønns- og arbeidsvilkår i Hadelandskommunene. Revisjonens undersøkelser viser at ISH følger rutinen, mens den ikke er implementert i særlig grad i den enkelte kommune. Arbeidet med å følge opp rutinen i den enkelte kommune er satt på dagsorden i 2024 og det er lagt planer for systematisk arbeid med risikovurderinger og kontrollaktivitet på bakgrunn av risikovurderingene.

Kravet i regelverket om rutine for oppfølging av anskaffelser der det er satt miljøkrav er ikke blitt fulgt opp. Oppfølging av miljøkrav er gjennomgående lite systematisk og risikobasert. ISH har imidlertid etablert praksis med oppfølging av miljøkrav gjennom leverandørmøter. Samme systematiske praksis er ikke etablert i kommunene, men det gjøres noe oppfølging mot leverandører av mer uformell karakter. Vi ser det som positivt at ISH arbeider med å utarbeide en rutine for oppfølging av ulike typer krav i kontrakter, herunder miljøkrav.

6.2 ANBEFALINGER

Med bakgrunn i våre funn og vurderinger har vi formulert noen anbefalinger til Hadelandskommunene som innkjøpere.

For å forbedre arbeidet med å etterleve krav for å ivareta sosiale hensyn bør kommunene

- sørge for at gjeldende malverk, som standardavtaler, er godt kjent for alle som arbeider med anskaffelser både i ISH og de tre kommunene. Dette gjelder spesielt nye bestemmelser for å ivareta sosiale hensyn etter nytt lovverk gjeldende fra 1.1.2024.
- følge opp arbeidet som er satt i gang for å ta i bruk *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår* i alle deler av organisasjonen i den enkelte kommune.

For å forbedre arbeidet med å oppfylle lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø bør kommunene

- etablere rutiner for risikovurdering og systematisk vurdering av miljøbelastning i forkant av anskaffelser i den enkelte kommune.
- i større grad stille klima- og miljøkrav i anskaffelser.

For å forbedre arbeidet med å følge opp kontrakter med hensyn til de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn bør kommunene

- utarbeide rutine for oppfølging av anskaffelser der det er stilt miljøkrav.
- følge opp arbeidet som er satt i gang med å gjøre risikovurderinger, utføre kontroller og rapportere gjennomførte aktiviteter i tråd med *Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår*.

REFERANSER

Lov om offentlige anskaffelser (Anskaffelsesloven). Lov 2016-06-17-73.

Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven), LOV-2018-06-22-83.

Forskrift om offentlige anskaffelser (Anskaffelsesforskriften). FOR-2016-08-12-974.

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter mv. FOR-2023-08-29-1363.

Nærings- og fiskeridepartementet. Veileder til reglene om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften), datert 24.4.2018.

Nærings og fiskeridepartementet. Prop. 51 L (2015-2016) Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven).

Direktoratet for forvaltning og økonomi (DFØ): <https://www.anskaffelser.no>

Achilles - Brosjyre om StartBank; https://www.achilles.no/services/startbank/StartBANK_brosjyre_2007.pdf

Riksrevisjonen. Revisjonsrapport om statlige virksomheters oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår i anskaffelser – Rapportert i Dokument 1 (2022-2023)

Oslo kommunerevisjon. Rapport 3/2024 Grønne anskaffelser – klima og miljøkrav.

Kommunale dokumenter:

Anskaffelsesstrategi for Innkjøpssamarbeidet for Hadeland (vedtatt av kommunestyrene i Gran, Lunner og Jevnaker høst 2020 – mars 2021).

Felles innkjøpsrutine for Innkjøpssamarbeidet på Hadeland, av 19.04.2021, revidert 12.03.2024.

Rutine for etterlevelse av krav til lønns- og arbeidsvilkår, av 19.04.2021, revidert 12.03.2024.

Årsrapport for Innkjøpssamarbeidet for Hadeland (ISH) 2023.

Tilgang til anskaffelsesdokumenter:

- Konkurransesgrunnlag
- Mottatte tilbud
- Avtaleutkast og inngåtte avtaler
- Møtereferat fra samarbeidsmøter med leverandør i inngåtte avtaler

VEDLEGG 1 TABELLOVERSIKT UTVALGTE ANSKAFFELSER

Tabeller: Problemstilling 1

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?

1 a) Lønns- og arbeidsvilkår

Kriterium 1 – 4 for lønns- og arbeidsvilkår oppfylt gjennom:

1. Egnerklæring lønns- og arbeidsvilkår (mal fra DFØ)
2. Standard kontraktvilkår for kjøp av tjenester over EØS terskelverdi (mal fra ISH)
3. Inn tatt i kontraktvilkår
4. Annet

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter gjelder ved tildeling av tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter. Vareleveranser og anskaffelser under EØS terskelverdi (blå tekst) omfattes ikke av forskriftskravet.

Anskaffelse	Kontraktstype	Oppdrags-giver	År	1. Lønnsvilkår, allmenngjort tariff	2. Lønnsvilkår, ikke allmenngjort tariff	3. Krav om dokumentasjon	4. Forbehold om rett til sanksjoner
1 Rammeavtale: Medisinsk forbruksmateriell	Vareleveranse	ISH	2022	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
2 Rammeavtale: Løpende printrelaterte tjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)
3 Rammeavtale: Møbler, inventar og utstyr for skole og undervisning	Vareleveranse	ISH	2023	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
4 Rammeavtale: Drift og vedlikehold veilys	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)
5 Rammeavtale: Kjøp av sykehjemsplasser Lunner og Jevnaker	Tjenesteytelse	ISH	2022	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)
6 Rammeavtale: Vikarer pleie og omsorg	Tjenesteytelse	ISH	2022	Ja (4) ¹	Ja (4) ¹	Ja (4) ¹	Ja (4) ¹
7 Rammeavtale: Arealplanleggetjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)	Ja (2)
8 Rammeavtale: Kontorrekvisita, renholdsprodukter, emballasje og cateringsprodukter	Vareleveranse	ISH	2021	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
9 Rammeavtale: IKT-utstyr og IKT relaterte konsulenttjenester	Vareleveranse	ISH	2021	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
10 Rammeavtale: Legemidler og multidoser	Vareleveranse	ISH	2024	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)

¹ Vikarer pleie og omsorg: Anbudskonkurranse med Nore og Uvdal, Flesberg og Hemsedal kommune. Benyttet standard avtalevilkår for Kongsbergregionen som ivaretar kravene til lønns- og arbeidsvilkår.

11	Rammeavtale: Innleie anleggsmaskiner	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2022	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
12	Arkitektfaglige tjenester SHOS	Tjenesteytelse	Gran	2019	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)
13	Arkitektfaglige tjenester lokalmedisinsk senter	Tjenesteytelse	Gran	2023	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)
14	Rammeavtale: Knuste masser Gran og Lunner	Vareleveranse	Gran	2023	Ja (4) ²	Ja (4) ²	Ja (4) ²	Ja (4) ²
15	Ny bru T. Treholts veg	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)
16	Rammeavtale: Asfalteringstjenester	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2021	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
17	Reetablering kommunale vegger og oppgradering vassdrag	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
18	Helhetlig Fløyestad	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2020	Ja (3)	Nei	Ja (3)	Nei
19	Grua gymsal	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2021	Ja (3)	Nei	Ja (3)	Nei
20	Garasje Volla (VA)	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2023	Ja (4) ³	Ja (4) ²	Nei	Nei
21	Robot gulvvaskemaskin for idrettshall	Vareleveranse	Lunner	2023	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
22	Gravemaskin	Vareleveranse	Lunner	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
23	Lastebil/tippbil	Vareleveranse	Lunner	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
24	Reservestrømaggregat Jevnaker omsorgssenter	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2023	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
25	Renholdsrobot Jevnakerhallen	Vareleveranse	Jevnaker	2022	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
26	Sitteklipper	Vareleveranse	Jevnaker	2022	Nei	Nei	Nei	Nei
27	Industriell vaskemaskin	Vareleveranse	Jevnaker	2022	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)	Ja (1)
28	Utskifting heis	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2022	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)
29	Ventilasjon kontorlokaler	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2022	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)
30	Plassenveien 5	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2021	Ja (4) ⁴	Ja (4) ³	Nei	Nei
31	Prefabrikkert Avløpspumpestasjon	Vareleveranse	Jevnaker	2024	Ja (1 og 2)	Ja (1 og 2)	Ja (1 og 2)	Ja (1 og 2)
32	Omlagging av eksisterende bekk i Kyteruddalen	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2024	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)	Ja (3)

² **Rammeavtale knuste masser:** Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på at det er stilt krav om lønns- og arbeidsvilkår i anskaffelsen, vi får opplyst fra kommunen i spørrebrev at det er benyttet egenektlærning om lønns- og arbeidsvilkår.

³ **Garasje Volla:** Leverandør bekrefter at kravet er oppfylt.

⁴ **Plassenveien 5:** Leverandør bekrefter at kravet er oppfylt.

1 b) Lønns- og arbeidsvilkår i anskaffelser etter 1.1.2024

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter gjelder for ved tildeling av tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter. Vareleveranser (blå tekst) omfattes ikke av lovkravet.

Anskaffelse	Kontraktstype	Oppdrags-giver	År	1. Kontraktsvilkår omfatter ansatte og personer	2. Krav om obligatorisk tjenestepensjon	3. Krav om HMS-kort	4. Informasjonsplikt og språkferdigheter
10 Rammeavtale: Legemidler og multidoser	Vareleveranse	ISH	2024	Nei	Ja	Nei	Nei
15 Ny bru T. Treholts veg	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Ja	Nei	Ja	Nei
17 Reetablering kommunale veger og oppgradering vassdrag	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
22 Gravemaskin	Vareleveranse	Lunner	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
23 Lastebil/tippbil	Vareleveranse	Lunner	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
31 Prefabrikkert Avløpspumpestasjon	Vareleveranse	Jevnaker	2024	Nei	Nei	Nei	Nei
32 Omlegging av eksisterende bekk i Kyteruddalen	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2024	Ja	Ja	Ja	Ja

1 c) Avisning av useriøse leverandører

1. Innhentning av skatteattest fra valgt leverandør i anskaffelser over kr 500 000.
2. Foretatt undersøkelser om leverandør er straffedømt oppfylt gjennom:

1. Egnerklæringsskjema (ESPD)⁵
2. Egne undersøkelser
3. Annet

3. Foretatt avisning av straffedømt leverandør

Anskaffelse	Kontraktstype	Opp- drags- giver	År	1. Innhentet skatteattest (over 0,5 mill)	2. Foretatt undersøkelser straffegrunner	3. Foretatt avisning pga. straffegrunner
1 Rammeavtale: Medisinsk forbruksmaterieell	Vareleveranse	ISH	2022	Ja	Ja (1)	Nei
2 Rammeavtale: Løpende printrelaterte tjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja	Ja (1)	Nei
3 Rammeavtale: Møbler, inventar og utstyr for skole og undervisning	Vareleveranse	ISH	2023	Ja	Ja (1)	Nei
4 Rammeavtale: Drift og vedlikehold veilys	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja	Ja (1)	Nei
5 Rammeavtale: Kjøp av sykehjemsplasser Lunner og Jevnaker	Tjenesteytelse	ISH	2022	Ja	Ja (1)	Nei
6 Rammeavtale: Vikarer pleie og omsorg	Tjenesteytelse	ISH	2022	Ja ⁶	Ja (1)	Nei
7 Rammeavtale: Arealplanleggingstjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Ja	Ja (1)	Nei
8 Rammeavtale: Kontorrekvisita, renholdsprodukter, emballasje og cateringprodukter	Vareleveranse	ISH	2021	Ja	Ja (1)	Nei
9 Rammeavtale: IKT-utstyr og IKT relaterte konsulenttjenester	Vareleveranse	ISH	2021	Ja	Ja (1)	Nei
10 Rammeavtale: Legemidler og multidoser	Vareleveranse	ISH	2024	Ja ⁷	Ja (1)	Nei
11 Rammeavtale: Innleie anleggsmaskiner	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2022	Ja	Ja (1)	Nei
12 Arkitektfaglige tjenester SHOS	Tjenesteytelse	Gran	2019	Ikke funnet	Ja (1)	Nei
13 Arkitektfaglige tjenester lokalmedisinsk senter	Tjenesteytelse	Gran	2023	Ja ⁸	Ja (1)	Nei
14 Rammeavtale: Knuste masser Gran og Lunner	Vareleveranse	Gran	2023	Ja	Ja (3) ⁹	Nei

⁵ Bruk av egnerklæringsskjema (ESPD) er påkrevd ved anskaffelser over EØS terskelverdi (gjennomført etter Del 3 i anskaffelsesforskriften). For anskaffelser under terskelverdi er dette valgfritt. Anskaffelse 15, 17-31 oppgis å være under EØS terskelverdi.

⁶ **Rammeavtale vikarer i pleie og omsorg:** Tildelt avtale til 4 leverandører, revisjonen finner skatteattest for 1/4 i Mercell.

⁷ **Rammeavtale legemidler og multidoser:** Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på skatteattest. Skatteattest er stilt som avvisningskrav og vurdert som oppfylt. Vi får opplyst i spørrebrev at skatteattest er innhentet.

⁸ **Arkitektfaglige tjenester lokalmedisinsk senter:** Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på skatteattest, vi får opplyst i spørrebrev at skatteattest er innhentet.

⁹ **Rammeavtale knuste masser:** Gjennomført som åpen anbudskonkurranse med prekvalifisering. Revisjonen finner ikke at ESPD er benyttet. Vi får opplyst i spørrebrev at det er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse tilbydere gjennom krav i konkurransen.

15	Ny bru T. Treholts veg	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Ja ¹⁰	Ja (3) ¹¹	Nei
16	Rammeavtale: Asfalteringstjenester	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2021	Ja	Ja (1)	Nei
17	Reetablering kommunale vegar og oppgradering vassdrag	Bygge- og anleggsarb.	Gran	2024	Ja	Ja (1)	Nei
18	Helhetlig Fløystad	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2020	Ja	- ¹²	- ²⁵
19	Grua gymsal	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2021	Ja	- ¹³	- ²⁶
20	Garasje Volle (VA)	Bygge- og anleggsarb.	Lunner	2023	Ja	- ¹⁴	- ²⁷
21	Robot gulvaskemaskin for idrettshall	Vareleveranse	Lunner	2023	Ja	- ¹⁵	- ²⁸
22	Gravemaskin	Vareleveranse	Lunner	2024	Ja	- ¹⁶	- ²⁹
23	Lastebil/tippbil	Vareleveranse	Lunner	2024	Ja	- ¹⁷	- ³⁰
24	Reservestromaggregat Jevnaker omsorgssenter	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2023	Ja ¹⁸	Ja (3) ¹⁹	Nei
25	Renholdsrobot Jevnakerhallen	Vareleveranse	Jevnaker	2022	Ja	Nei	Nei
26	Sitteklipper	Vareleveranse	Jevnaker	2022	Ikke funnet	Nei	Nei
27	Industriell vaskemaskin	Vareleveranse	Jevnaker	2022	<0,5 mill	Nei	Nei
28	Utsifting heis	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2022	Ja ²⁰	Ja (2)	Nei
29	Ventilasjon kontorlokaler	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2022	Ja	- ²¹	- ³⁴
30	Plassenveien 5	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2021	Ja	Nei	Nei
31	Prefabrikkert Avløpspumpestasjon	Vareleveranse	Jevnaker	2024	Ja	Ja (2)	Nei
32	Omlagging av eksisterende bekk i Kyteruddalen ²²	Bygge- og anleggsarb.	Jevnaker	2024	Ikke opplysninger om ²³	Ikke opplysninger om	Nei

¹⁰ Ny bru Thorstein Treholts veg: Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på skatteattest, vi får opplyst i spørrebrev at skatteattest er innhentet.

¹¹ Ny bru Thorstein Treholts veg: Vi får opplyst i spørrebrev at det er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse tilbydere gjennom krav i konkurransen.

¹² Helhetlig Fløystad: Ikke opplysninger om.

¹³ Grua gymsal: Ikke opplysninger om.

¹⁴ Garasje Volle: Ikke opplysninger om.

¹⁵ Robot gulvaskemaskin for idrettshall: Ikke opplysninger om.

¹⁶ Gravemaskin: Ikke opplysninger om.

¹⁷ Lastebil/tippbil: Ikke opplysninger om.

¹⁸ Reservestromaggregat: Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på skatteattest, vi får opplyst i spørrebrev at skatteattest er innhentet.

¹⁹ Reservestromaggregat: Vi får opplyst i spørrebrev at det er foretatt undersøkelser for å luke ut useriøse tilbydere gjennom krav i konkurransen.

²⁰ Utsifting heis: Revisjonen har ikke funnet dokumentasjon på skatteattest, vi får opplyst i spørrebrev at skatteattest er innhentet.

²¹ Ventilasjon kontorlokaler: Ikke opplysninger om.

²² Omlagging av eksisterende bekk i Kyteruddalen: Konkurransen er gjennomført av eksternt firma. Spørrebrev er ikke sendt for denne anskaffelsen.

²³ Omlagging av eksisterende bekk i Kyteruddalen: Revisjonen har ikke dokumentasjon på skatteattest, det er satt krav om skatteattest i konkurransen.

Tabell: Problemstilling 2

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav om å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis?

2. Klima og miljøkrav

	Anskaffelse	Kontraktstype	Oppdragsgiver	År	1. Kvalifikasjonskrav	2. Kontraktskrav	3. Tildelingskriterium	4. Vekting miljøkrav
1	Rammeavtale: Medisinsk forbruksmateriell	Vareleveranse	ISH	2022	Ja	Ja	Ja	25 %
2	Rammeavtale: Løpende printrelaterte tjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Nei	Ja	Ja	20 %
3	Rammeavtale: Møbler, inventar og utstyr for skole og undervisning	Vareleveranse	ISH	2023	Ja	Ja	Ja	30 %
4	Rammeavtale: Drift og vedlikehold veilys	Tjenesteytelse	ISH	2023	Nei	Ja	Nei	0 %
5	Rammeavtale: Kjøp av sykehjemsplasser Lunner og Jevnaker	Tjenesteytelse	ISH	2022	Nei	Nei	Ja	20 %
6	Rammeavtale: Vikarer pleie og omsorg	Tjenesteytelse	ISH	2022	Nei ¹	Nei	Nei	0 %
7	Rammeavtale: Arealplanleggtjenester	Tjenesteytelse	ISH	2023	Nei	Nei ²	Nei ³	0 %
8	Rammeavtale: Kontorrekvisita, renholdsprodukter, emballasje og cateringprodukter	Vareleveranse	ISH	2021	Ja	Ja	Ja	30 %
9	Rammeavtale: IKT-utstyr og IKT relaterte konsulenttjenester	Vareleveranse	ISH	2021	Ja	Ja	Ja	20 %
10	Rammeavtale: Legemidler og multidoser	Vareleveranse	ISH	2024	Ja	Ja	Ja	30 %
11	Rammeavtale: Innleie anleggsmaskiner	Bygge- og anleggsarbeid	Gran kommune	2022	Nei	Ja	Nei	0 %
12	Arkitektfaglige tjenester SHOS	Tjenesteytelse	Gran kommune	2019	Nei	Nei ⁴	Nei	0 %

¹ **Rammeavtale vikarer pleie og omsorg:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Standard avtalevilkår Kongsbergregionen er benyttet, under Etiske krav omtales at leverandør forplikter seg til å respektere grunnleggende krav til miljø.

² **Rammeavtale arealplanleggtjenester:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Etiske krav i avtalen innehar følgende formulering: *Leverandøren forplikter seg til å jobbe aktivt for at miljøhensyn og sosiale krav etterleves i avtaleperioden.*

³ **Rammeavtale arealplanleggtjenester:** Miljø er ikke tildelingskriterium, men det framgår av konkurransegrunnlaget at det kan gi pluss-poeng ved tildeling om arealplanlegger benytter kollektivtransport.

⁴ **Arkitektfaglige tjenester SHOS:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Konkurransegrunnlaget omtaler i beskrivelse av prosjektet at kommunestyret gjennom prosjektets forhistorie har vært klare på miljøkvaliteter. Videre framgår det under generelle krav i Oppdragsbeskrivelsen at «*leverandøren skal bistå med*

13	Arkitektfaglige tjenester lokalmedisinsk senter	Tjenesteytelse	Gran kommune	2023	Nei	Nei ⁵	Nei	0 %
14	Rammeavtale: Knuste masser Gran og Lunner	Vareleveranse	Gran kommune	2023	Nei ⁶	Nei	Nei	0 %
15	Ny bru T. Treholts veg	Bygge- og anleggsarbeid	Gran kommune	2024	Ja	Ja	Ja	30 %
16	Rammeavtale: Asfalteringstjenester	Bygge- og anleggsarbeid	Gran kommune	2021	Nei	Ja	Nei	0 %
17	Reetablering kommunale vegar og oppgradering vassdrag	Bygge- og anleggsarbeid	Gran kommune	2024	Ja	Ja	Nei	0 %
18	Helhetlig Fløystad	Bygge- og anleggsarbeid	Lunner kommune	2020	Nei	Nei	Nei	0 %
19	Grua gymsal	Bygge- og anleggsarbeid	Lunner kommune	2021	Nei	Nei	Nei	0 %
20	Garasje Volta (VA)	Bygge- og anleggsarbeid	Lunner kommune	2023	Nei	Nei	Nei	0 %
21	Robot gulvaskemaskin for idrettshall	Vareleveranse	Lunner kommune	2023	Nei	Nei ⁷	Nei	0 %
22	Gravemaskin	Vareleveranse	Lunner kommune	2024	Nei ⁸	Ja	Nei ⁹	0 % ⁸
23	Lastebil/tippbil	Vareleveranse	Lunner kommune	2024	Nei ¹⁰	Ja	Nei ¹¹	0 % ¹⁰
24	Reservestromaggregat Jevnaker omsorgssenter	Bygge- og anleggsarbeid	Jevnaker kommune	2023	Ja	Ja	Nei	0 %

vurderinger omkring og beregninger av levetidskostnader (LCC-beregninger), samt bistå med kompetanse knyttet til universell utforming og miljømessige konsekvenser i bygg- og anleggsprosjekter/anskaffelser, herunder også kompetanse knyttet til klimaregnskap.»

⁵ **Arkitektfaglige tjenester lokalmedisinsk senter:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Det framgår under generelle krav i Oppdragsbeskrivelsen at «leverandøren skal bistå med vurderinger omkring og beregninger av levetidskostnader (LCC-beregninger), samt bistå med kompetanse knyttet til universell utforming og miljømessige konsekvenser i bygg- og anleggsprosjekter/anskaffelser, herunder også kompetanse knyttet til klimaregnskap.»

⁶ **Rammeavtale knuste masser:** Gjennomført som åpen anbudskonkurranse med prekvalifisering av tilbydere.

⁷ **Robot gulvaskemaskin for idrettshall:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Standard avtalevilkår for kjøp av varer under EØS terskelverdi er benyttet, disse innehar krav om redusert bruk av emballasje og krav om returordning.

⁸ **Gravemaskin:** Anskaffelsen er gjort etter Forsyningsforskriften, Del I under EØS terskelverdi. De forespurte leverandørene er utvalgt av oppdragsgiver, og er å anse som kvalifiserte i utgangspunktet.

⁹ **Gravemaskin:** Anskaffelsen er gjort etter forsyningsforskriften § 7-9 og det er vurdert at vilkår for å erstatte tildelingskriteriet med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen er til stede. Begrunnelse i konkurransegrunnlag: Det er i kravspesifikasjonen stilt krav til utslippsklasse (Steg V). De utvalgte leverandørene kan alle tilby gravemaskiner med de samme klima- og miljøkvaliteter. Det er derfor ikke hensiktsmessig å sette opp tildelingskriterier med 30 % vekt for klima og miljø som det ikke vil være reelt å kunne skille leverandørene på.

¹⁰ **Lastebil/tippbil:** Anskaffelsen er gjort etter Forsyningsforskriften, Del I under EØS terskelverdi. De forespurte leverandørene er utvalgt av oppdragsgiver, og er å anse som kvalifiserte i utgangspunktet.

¹¹ **Lastebil/tippbil:** Anskaffelsen er gjort etter forsyningsforskriften § 7-9 og det er vurdert at vilkår for å erstatte tildelingskriteriet med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen er til stede.

25	Renholdsrobot Jevnakerhallen	Vareleveranse	Jevnaker kommune	2022	Nei	Nei ¹²	Nei	0 %
26	Sitteklipper	Vareleveranse	Jevnaker kommune	2022	Nei	Ja	Nei	0 %
27	Industriell vaskemaskin	Vareleveranse	Jevnaker kommune	2022	Nei	Nei ¹³	Nei	0 %
28	Utskifting heis	Bygge- og anleggsarbeid	Jevnaker kommune	2022	Ja	Nei ¹⁴	Nei	0 %
29	Ventilasjon kontorlokaler	Bygge- og anleggsarbeid	Jevnaker kommune	2022	Ja	Ja	Nei	0 %
30	Plassenveien 5	Bygge- og anleggsarbeid	Jevnaker kommune	2021	Nei	Nei ¹⁵	Nei	0 %
31	Prefabrikkert Avløpspumpestasjon	Vareleveranse	Jevnaker kommune	2024	Nei ¹⁶	Nei ¹⁶	Nei ¹⁶	0 % ¹⁶
32	Omlegging av eksisterende bekk i Kyteruddalen	Bygge- og anleggsarbeid	Jevnaker kommune	2024	Nei	Ja	Ja	30 %

Grønn skrift: anskaffelser foretatt etter lovendring om miljøkrav i anskaffelser fra 1.1.2024.

¹² **Renholdsrobot Jevnakerhallen:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Standard avtalevilkår for kjøp av varer under EØS terskelverdi er benyttet, disse innehar krav om redusert bruk av emballasje og krav om returordning.

¹³ **Industriell vaskemaskin:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Standard avtalevilkår for kjøp av varer under EØS terskelverdi er benyttet, disse innehar krav om redusert bruk av emballasje og krav om returordning.

¹⁴ **Utskifting heis:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen. Standard avtalevilkår for kjøp av varer under EØS terskelverdi er benyttet, disse innehar krav om redusert bruk av emballasje og krav om returordning.

¹⁵ **Plassenveien 5:** Det er ikke satt spesifikke miljøkrav i anskaffelsen, men konkurransegrunnlaget inneholder Miljøsaneringsbeskrivelse for rivningsarbeider og det framgår at håndtering av farlig avfall skal skje etter gjeldende retningslinjer.

¹⁶ **Prefabrikkert Avløpspumpestasjon:** Anskaffelsen er gjort etter forsyningsforskriften, Del I under EØS terskelverdi.

VEDLEGG 2 HØRINGSUTTALELSER

1. UTTAELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN I LUNNER KOMMUNE

Innlandet Revisjon IKS

Deres ref.:

Vår ref.:

23/2366 - 3 / ERSE

Dato:

27.01.2025

Ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser - rapportutkast

Vi viser til Høringsutkastet til Forvaltningsrevisjonsrapport 1-2025, *Ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser*. Revisjonen ber om kommentarer til rapporten før den legges frem for kontrollutvalgene i Hadelandskommunen.

Vi viser også til høringsuttalelse fra Gran kommune. Fordi vi har en felles anskaffelseskoordinator mellom kommunene, som også sørger for faglig oppdatering av rutinene våre og opplæring/faglig utvikling hos våre ansatte som jobber med anskaffelser, vil også svarene fra Gran være relevant for Lunner kommune.

Revisjonen ber om følgende i høringsuttalelsen:

1. Har informasjonen om prosjektets formål og gjennomføring vært god nok?

Informasjonen om formål og gjennomføring har vært god.

2. Har dere kommentarer til prosjektets metode, anvendte kilder eller beskrivelse av fakta?

Mye av undersøkelsen bygger på et utvalg av ulike anskaffelser som er gjennomført. Som det kommer frem av rapporten, har kommunene mange felles rammeavtaler som benyttes til store deler av kommunens innkjøp. Utover dette gjennomfører vi noen enkeltanskaffelser, eksempelvis ved byggeprosjekter. Det er få større prosjekter som gjennomføres til enhver tid, da dette avhenger av investeringsbudsjettet vårt og kapasiteten vår til å foreta investeringer. Utvalget av enkeltanskaffelser gjennomført i Lunner kommune innenfor bygg- og anlegg har derfor vært begrenset, og ingen har vært over EØS-verdier siden lovoppdateringene kom.

Side 1 av 3

Spørreundersøkelsen som ikke er besvart av Lunner kommune er kun sendt til to personer, hvor en var fraværende ved tidspunktet den ble sendt ut. Spørsmålene var også relativt omfattende når de skulle besvares for flere ulike konkurranser og i løpet av 8 arbeidsdager. Selv om svarene for Lunner ikke er tatt med, tror vi at fakta i revisjonen, og revisjonens konklusjoner står seg.

3. Har dere kommentarer til revisjonskriteriene som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner?

Ingen kommentar.

4. I hvilken grad oppfattes rapporten som nyttig?

Rapporten er nyttig som en uavhengig vurdering av kommunens arbeidet på feltet opp mot regelverket. Den peker ut noen forbedringsområder som vi vil kunne jobbe videre med.

5. Har dere kommentarer til rapportens oppbygning og språk?

Ingen kommentar

6. Hva er kommunedirektørens samlede vurdering av revisjonsrapportens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger?

Vi har notert oss revisjonens hovedkonklusjoner om at Hadelandskommunene i ganske stor eller betydelig grad oppfyller kravene til

- Å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis og foreta undersøkelser og vurderinger i anbudprosesser for å sikre useriøse leverandører blir avvist
- Å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis
- Å følge opp inngåtte kontrakter mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn

Vi har også notert oss revisjonens konklusjon for alle tre temaområder at innkjøpssamarbeidet gjennomgående har en mer systematisk og god oppfølging av temaene enn kommunene når de foretar enkeltinnkjøp. Dette er en viktig grunn til at kommunene valgte å samle anskaffelsesansvar hos noen få medarbeidere og styrke deres kompetanse og kontinuerlig utvikling av kompetansen for noen år tilbake. Rapporten viser at dette grepet har bidratt, men at det fortsatt er en forbedringspotensialet.

Vi er enige i anbefalingene som kommer frem i rapporten.

Med hilsen

Arild Hammerhaug
kommunedirektør

Erica Sanger-Elnaes
kommunalsjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Kopi til
Arild Hammerhaug
Harald Tyrdal

2. UTTALELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN I GRAN KOMMUNE

GRAN KOMMUNE

Mottaker
Innlandet Revisjon IKS
Kirkegata 76
2609 LILLEHAMMER

Vår ref.
25/00157-12

Deres ref.

Vår dato
28.01.2025

Ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser - rapportutkast, høringssvar fra Gran kommune

Vi viser til brev datert 14. januar 2025 med høringsutkastet til Forvaltningsrevisjonsrapport 1-2025, Ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser. Her blir vi bedt om å kommentere rapporten før den legges frem for kontrollutvalgene i Hadelandskommunene.

Det er først og fremst vår anskaffelseskoordinator for innkjøpssamarbeidet på Hadeland som har gått igjennom rapporten med sitt faglige blikk og gitt kommentarer. Rådmann stiller seg bak disse vurderingene og har sett mer overordnet på rapporten.

Uttalelsene fra Hadelandskommunene vil i stor grad framstå samordnet, nettopp fordi vi har et faglig tett samarbeid på feltet. Fordi Gran kommune er vertskommune i dette samarbeidet, kommenterer vi flere detaljer. Det er en systematikk i organiseringen av innkjøpssamarbeidet som gjør at planer, rutiner og opplæring er likt i de tre kommunen. Det kan forekomme litt ulikhet i implementering, men det vil i så fall gå fram av høringssvarene fra kommunene.

Svar på spørsmålene i høringen

1. Har informasjonen om prosjektets formål og gjennomføring vært god nok?

Gran kommune oppfatter at prosjektets formål og gjennomføring har vært tydelig kommunisert fra revisjonen.

2. Har dere kommentarer til prosjektets metode, anvendte kilder eller beskrivelse av fakta?

Spørreskjemaene som har vært sendt ut har ikke vært gode nok til å få frem våre arbeidsmetoder.

Det har blant annet vært spurt etter om vi stiller spørsmål om leverandøren har vært innblandet i straffbare forhold i anskaffelser over terskelverdi. Dette er spørsmål som automatisk kommer frem i Mercell og som vi ikke har mulighet til ikke å stille. Det er har ingenting med vår kompetanse å gjøre, snarere med oppsettet av Mercell.

3. Har dere kommentarer til revisjonskriteriene som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner?

Til dette har vi ingen kommentarer.

4. I hvilken grad oppfattes rapporten som nyttig?

Rapporten gir oss et godt innblikk i hvordan vi jobber med de tre problemstillingene både i felles avtaler og i hver enkelt kommune. Den forteller oss også hvor viktig og nyttig det har vært å etablere enn felles KGV gruppe, hvor vi deler erfaringer og øker kompetansen innenfor anskaffelsesfaget.

Den er nyttig, både for å gi oss en oversikt over dagens situasjon, og for å oppdatere eksisterende og etablere nye rutiner.

5. Har dere kommentarer til rapportens oppbygning og språk?

Til dette har vi ingen kommentarer.

6. Hva er kommunedirektørens samlede vurdering av revisjonsrapportens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger?

Vi leser det slik at revisjonens vurdering er at Hadelandskommunene, med noen unntakstilfeller oppfyller kravene til

- Å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis og foreta undersøkelser og vurderinger i anbudsprosesser for å sikre useriøse leverandører blir avvist
- Å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis
- Å følge opp inngåtte kontrakter mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn

Innkjøpssamarbeidet har en systematisk og god oppfølging av de nevnte temaene. Kommunene har hver for seg noe å gå på.

Vi er enige i anbefalingene som kommer frem i rapporten, men ønsker å påpeke noen detaljer:

Pkt. 3.2.1. Menneskerettigheter

På side 16 står det:

For anskaffelser foretatt før februar 2024 forelå det ikke andre rutiner enn egenerklæring for etiske retningslinjer for å fremme grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser i Hadelandskommunene.

Dette stemmer ikke. Vi tok i bruk ESPD skjemaet lenge før den tid.

I f.eks. konkurransen for Bøker og læremidler, som vi kjørte i fellesskap med Viken Vest Innkjøpssamarbeid i 2022, hadde vi allerede tatt i bruk ESPD skjemaet og der blir det stilt spørsmål om leverandøren er involvert i barnearbeid og andre former for menneskehandel, terrorvirksomhet med mer.

Likeså i konkurransen for rammeavtale vikarer til pleie- og omsorgssektoren i juni 2022, og i konkurransen for kjøp av møbler, gjort i samarbeid med Gjøvikregionen, sendt ut i mai 2023, Konkurransen – Kjøp av arealplanleggingstjenester april 2023.

Videre står det helt på slutten av dette kapitlet følgende:

Revisjonen har funnet at den oppdaterte versjonen av standard kontraktsvilkår med menneskerettighetskrav er benyttet i én av anskaffelsene som er gjort i 2024. Dette er en anskaffelse gjort av Jevnaker kommune.

Dette er feil. Vi har i løpet av våren/høsten 2024 kjørt konkurranser på Byggentreprenør, elektriker, rørlegger, blikkenslager, tømrer, gulvlegger og murer. Og i alle de har den oppdaterte versjonen for standard avtalevilkår fulgt med.

Likeså fulgte den oppdaterte versjonen med i Gran kommune sin konkurranse for Rehabilitering av vannledning Huser-Jørgensløkka Etappe 2 fra 07.09.2024.

Dette viser at de som jobber med anskaffelser henter oppdaterte versjoner på standard avtalevilkår fortløpende i vår felles teamskanal. Dette sikrer at de til enhver tid henter den sist oppdaterte versjonen fortløpende.

Pkt. 3.3.2 Lønns- og arbeidsvilkår

Takk for at dere gjorde oss oppmerksom på at ordlyden i Standard avtalevilkår ikke var oppdatert i henhold til siste revisjon. Vi har nå oppdatert og det står nå *ansatte og andre hos leverandør*.

Likeså kravet til informasjonsplikt og språkferdigheter i bygge- og anleggskontrakter. Dette står også nå i våre Standard avtalevilkår.

Pkt. 4.2.1 Vurdering av miljøbelastning

I sjuende avsnitt står følgende:

For konkurranser der transport inngår, har ISH utarbeidet eget kravsett for miljøhensyn som benyttes i slike konkurranser.

Det er ikke helt riktig. Gran kommunene signerte for noen år siden erklæringen om felles transportkrav i Viken og systematisering av klima- og miljøhensyn i anskaffelser. Det er Klima Østfold sine skjemaer vi benytter.

Avslutningskommentar

Anskaffelseskoordinatoren sin tittel er systematisk skrevet som innkjøpskoordinator. Ber om at det rettes opp.

Vi takker revisjonen for rapporten og ser fram til å se resultatet av behandlingen.

Med vennlig hilsen

Stab og støtte

Ellen Sagengen
kommunalsjef
+47 934 01 883

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

Mottakere:
Innlandet Revisjon IKS

Kopi til:
Torbjørn Hansen

3. UTTALELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN I JEVNAKER KOMMUNE

Innlandet Revisjon Iks
Kirkegata 72

Unntatt offentlighet
Offl. § 5 andre ledd

2609 Lillehammer

Deres ref.:

Vår ref. (saksnr.):
25/201 - 25/1104

Saksbeh.:
Ragnhild Collet-
Hanssen tlf 936 88
603

Dato:
28.01.2025

Høringssvar på rapportutkast - Samfunnsansvar i anskaffelser

Vi viser til Høringsutkastet til *Forvaltningsrevisjonsrapport 1-2025, Ivaretagelse av samfunnsansvar i anskaffelser*. Revisjonen ber om kommentarer til rapporten før den legges frem for kontrollutvalgene i Hadelandskommunene. Jevnaker kommune er en del av Innkjøpssamarbeidet for Hadeland, og har felles anskaffelseskoordinator med Gran og Lunner. Rutinearbeidet er gjort i fellesskap med de øvrige kommunene, og dette innebærer også løpende oppdateringer og utvikling av disse. Svarene i høringsuttalelsen fra Gran er derfor også relevant for Jevnaker kommune. Det vises derfor til høringsuttalelsen fra Gran kommune.

Nedenfor følger svarene på spørsmålene i høringsbrevet:

1. Har informasjonen om prosjektets formål og gjennomføring vært god nok?

Informasjonen har vært tilfredsstillende, men at prosjektets gjennomføring trekker ut i tid er ikke heldig.

2. Har dere kommentarer til prosjektets metode, anvendte kilder eller beskrivelse av fakta?

Mye av undersøkelsen bygger på et utvalg av ulike anskaffelser som er gjennomført. Som det kommer frem av rapporten, har kommunene mange felles rammeavtaler som benyttes til store deler av kommunens innkjøp. Utover dette gjennomfører vi noen enkeltanskaffelser, eksempelvis ved byggeprosjekter. Det er få større prosjekter som gjennomføres til enhver tid, da dette avhenger av investeringsbudsjettet vårt og kapasiteten vår til å foreta investeringer. Utvalget av enkeltanskaffelser gjennomført i Jevnaker kommune har derfor vært begrenset.

3. Har dere kommentarer til revisjonskriteriene som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner?

Revisjonskriteriene ansees som relevante.

4. I hvilken grad oppfattes rapporten som nyttig?

Jevnaker kommune anser rapporten som nyttig i oppfølgingen av fagområdet anskaffelser. Anbefalingene peker på noen utfordringer vi vil jobbe med videre.

5. Har dere kommentarer til rapportens oppbygning og språk?

Jevnaker kommune

Postadresse:

Postboks 60
3521 Jevnaker

Besøksadresse:

Kirkegt. 6
3520 Jevnaker

Epost: postmottak@jevnaker.kommune.no

Telefon:

61 31 57 00

Org.nr.:

961 381 363

Bankkonto:

2030.19.96102

www.jevnaker.kommune.no

Rapporten har et godt språk og en god og logisk oppbygning.

6. Hva er kommunedirektørens samlede vurdering av revisjonsrapportens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger?

Kommunedirektøren er fornøyd med at Hadelandskommunene i ganske stor eller betydelig grad oppfyller kravene til:

- *Å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis og foreta undersøkelser og vurderinger i anbudprosesser for å sikre seriøse leverandører blir avvist*
- *Å ivareta klima og miljø gjennom sin anskaffelsespraksis*
- *Å følge opp inngåtte kontrakter mht. de krav som stilles for å ivareta klima, miljø og sosiale hensyn*

Vi har også notert oss revisjonens konklusjon for alle tre temaområder at innkjøpssamarbeidet gjennomgående har en mer systematisk og god oppfølging av temaene enn kommunene når de foretar enkeltinnkjøp. Dette er en viktig grunn til at kommunene valgte å samle anskaffelsesansvar hos noen få medarbeidere og styrke deres kompetanse og kontinuerlig utvikling av kompetansen for noen år tilbake. Rapporten viser at dette grepet har bidratt, men at det fortsatt er et forbedringspotensiale. Utfordringene med oppfølging av anskaffelser i kommunen har vi sett over tid, og det er også grunnen til at det er tilsatt en egen rådgiver for anskaffelser og innkjøp i Jevnaker kommune fra mars. I oppfølgingen av rapportens funn og anbefalinger blir det fremover viktig å få etablert gode nok rutiner knyttet til alle områder innenfor fagfeltet anskaffelser.

Med hilsen

Håvard Ulfsnes
Kommunedirektør

Ragnhild Collet-Hanssen
Kommunalsjef Sentraladministrasjon
Sentraladministrasjon

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

4. UTTAELSE FRA ISH

Revisjonen ber om følgende i høringsuttaelsen:

Vi ber om at dere bruker spørsmålene nedenfor som grunnlag for kommentarene. Dere må gjerne komme med andre synspunkt i tillegg.

1. Har informasjonen om prosjektets formål og gjennomføring vært god nok?

Ja det synes jeg.

2. Har dere kommentarer til prosjektets metode, anvendte kilder eller beskrivelse av fakta?

Spørreskjemaene som har vært sendt ut har ikke vært gode nok til å få frem våre arbeidsmetoder.

Det har blant annet vært spurt etter om vi stiller spørsmål om leverandøren har vært innblandet i straffbare forhold i anskaffelser over terskelverdi. Dette er spørsmål som automatisk kommer frem i Mercell og som vi ikke har mulighet til ikke å stille. Det er her ingenting med vår kompetanse å gjøre, snarere med oppsettet av Mercell.

3. Har dere kommentarer til revisjonskriteriene som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner?

Ingen kommentar.

4. I hvilken grad oppfattes rapporten som nyttig?

Rapporten gir oss et godt innblikk i hvordan vi jobber med de tre problemstillingene både i felles avtaler og i hver enkelt kommune. Den forteller oss også hvor viktig og nyttig det har vært å etablere en felles KGV gruppe, hvor vi deler erfaringer og øker kompetansen innenfor anskaffelsesfaget.

Den er nyttig både ved å gi oss en oversikt over dagens situasjon, samt i det fremtidige arbeidet med å oppdatere dagens rutiner samt utarbeidelse av nye.

5. Har dere kommentarer til rapportens oppbygning og språk?

Ingen kommentar

6. Hva er kommunedirektørens samlede vurdering av revisjonsrapportens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger?

Problemstilling 1 - Sosiale hensyn

Oppfyller Hadelandskommunene lovbestemte krav for å ivareta sosiale hensyn gjennom sin anskaffelsespraksis, og i hvilken grad foretas undersøkelser og vurderinger i anbudprosesser for å sikre at useriøse leverandører blir avvist?

Denne problemstillingen tok for seg

- Menneskerettigheter
- Lønns- og arbeidsvilkår
- Avvisning av useriøse leverandører

I pkt. 3.2.1. Menneskerettigheter står det på side 16:

For anskaffelser foretatt før februar 2024 forelå det ikke andre rutiner enn egenerklæring for etiske retningslinjer for å fremme grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser i Hadelandskommunene.

Dette er feil. Vi tok i bruk ESPD skjemaet lenge før den tid.

I f.eks. konkurransen for Bøker og læremidler, som vi kjørte i fellesskap med Viken Vest Innkjøpssamarbeid i 2022, hadde vi allerede tatt i bruk ESPD skjemaet og der blir det stilt spørsmål om leverandøren er involvert i barnearbeid og andre former for menneskehandel, terrorvirksomhet med mer.

Likewise i konkurransen for rammeavtale vikarer til pleie- og omsorgssektoren i juni 2022, og i konkurransen for kjøp av møbler, gjort i samarbeid med Gjøvikregionen, sendt ut i mai 2023, Konkurransen – Kjøp av arealplanleggingstjenester april 2023.

Videre står det helt på slutten av dette kapitlet følgende:

Revisjonen har funnet at den oppdaterte versjonen av standard kontraktsvilkår med menneskerettighetskrav er benyttet i én av anskaffelsene som er gjort i 2024. Dette er en anskaffelse gjort av Jevnaker kommune.

Dette er også feil.

Vi har i løpet av våren/høsten 2024 kjørt konkurranser på Byggentreprenør, elektriker, rørlegger, blikkenslager, tømrer, gulvlegger og murer. Og i alle de har den oppdaterte versjonen for standard avtalevilkår fulgt med.

Likeså fulgte den oppdaterte versjonen med i Gran kommune sin konkurranse for Rehabilitering av vannledning Huser-Jørgensløkka Etappe 2 fra 07.09.2024.

Dette viser at de som jobber med anskaffelser henter oppdaterte versjoner på standard avtalevilkår fortløpende i vår felles teamskanal. Dette sikrer at de til enhver tid henter den sist oppdaterte versjonen fortløpende.

Pkt. 3.3.2 Lønns- og arbeidsvilkår

Takk for at dere gjorde oss oppmerksom på at ordlyden i Standard avtalevilkår ikke var oppdatert i henhold til siste revisjon. Vi har nå oppdatert og det står nå *ansatte og andre hos leverandør*.

Likeså kravet til informasjonsplikt og språkferdigheter i bygge- og anleggskontrakter. Dette står også nå i våre Standard avtalevilkår.

Pkt. 4.2.1 Vurdering av miljøbelastning

I sjuende avsnitt står følgende:

For konkurranser der transport inngår, har ISH utarbeidet eget kravsett for miljøhensyn som benyttes i slike konkurranser.

Det er feil. Gran kommunene signerte for noen år siden under på erklæringen om felles transportkrav i Viken og systematisering av klima- og miljøhensyn i anskaffelser. Det er Klima Østfold sine skjemaer vi benytter.

Avslutningskommentar

Anskaffelseskoordinatoren sin tittel er systematisk skrevet som innkjøpskoordinator. Ber om at det rettes opp.